

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Οι δάσκαλοι  
θα είναι αυστηροί

Θα τὰ  
καταφέρω;

Μεγαλώνω!  
φοβάμαι!

Θα έχω  
φίλους;

Θα είναι  
πολλά τα  
μαθήματα

Θα έχω  
φίλους;

Θα  
διαβάσω  
πολύ;



ΔΗΜΟΤΙΚΟ

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:** Κοτσιαφίτου Αναστασία  
Γαϊτανάρου Μαγδαληνή

**ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ:** Βουνάτσου Μ. Γαϊτανάρου Μ.  
Κοτσιαφίτου Α. Κρασάκης Α.  
Μαστρομιχαλάκη Α. Μορφόπουλος Δ.  
Παπαδόπουλος Σ., Πρεκατέ Β., Σίμου Ε.

Σίμου  
7/6/2015



**Πάρε όποιο δρόμο,  
όποια κορφή,  
ρώτα όποιο δένδρο θέλεις  
Μ' ακούς;  
Οι δρόμοι όλης της γης  
βγαίνουνε στην καρδιά μου!  
Μην ξεχαστείς  
κοιτάζοντας το φως.  
Τ' ακούς;...  
Ναρθείς!**

**(Βρεττάκος Νικηφόρος,  
«Μαζεύω τα πεσμένα στάχυα»)**



## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το φυλλάδιο αυτό δημιουργήθηκε για να βοηθήσει τους δασκάλους στο έργο τους, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές και στις μαθήτριες της ΣΤ' τάξης Δημοτικού να προετοιμαστούν για μια αλλαγή: «**το πέρασμα από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο**». Πρόκειται για ένα **στάδιο μεταβατικό κομβικής σημασίας** για την περαιτέρω εξέλιξη και ζωή των παιδιών. Η μετάβαση αυτή δεν απασχολεί και δεν επηρεάζει όλα τα παιδιά με τον ίδιο τρόπο. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί ότι αρκετοί μαθητές δυσκολεύονται στην προσαρμογή και ότι οι δυσκολίες προσαρμογής μπορεί να διαρκέσουν και ως την αρχή της Β' Γυμνασίου. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι αγωνίες των μαθητών αποδίδονται όχι μόνο στην αύξηση των απαιτήσεων των γνωστικών αντικειμένων του Γυμνασίου, αλλά και σε άλλους παράγοντες, όπως το μέγεθος και η πιο σύνθετη οργάνωση του σχολείου, ο τρόπος διδασκαλίας των καθηγητών και η νέα κλίμακα αξιολόγησης, η πιθανότητα να γίνει ένας μαθητής αντικείμενο άσκησης βίας ή κακομεταχείρισης από μεγαλύτερα παιδιά ή και η περίπτωση να χάσει ένας μαθητής τους φίλους του από ενδεχόμενη αλλαγή Σχολείου. Πολύ συχνά οι δυσκολίες αυτές μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα την ξαφνική πτώση της επίδοσης των παιδιών.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ ΒΑΛΙΤΣΑ»

Το Πρόγραμμα «*Ταξιδιωτική Βαλίτσα*» λειτούργησε στα πλαίσια αρμοδιότητας του πρώην ΚΕΣΥΠ Πατησίων (Άρθρο 7, καθήκοντα και αρμοδιότητες για θέματα Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού των μαθητών και μαθητριών της ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού Σχολείου) και δημιουργήθηκε για την ομαλή μετάβαση των μαθητών από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο.

Η βαλίτσα παραμένει στο χώρο του κάθε Γυμνασίου και «*ταξιδεύει*» στα αντίστοιχα Δημοτικά Σχολεία της περιοχής σε χρονικό πλαίσιο που ορίζεται από το Δάσκαλο, σε συνεργασία με το Διευθυντή του Γυμνασίου.

Περιλαμβάνει βιβλία της Α΄ τάξης Γυμνασίου, ενδεικτικό έντυπο υλικό με ποικίλες δραστηριότητες, συνεντεύξεις και άλλα, που ο κάθε δάσκαλος μπορεί να αξιοποιήσει.

### **Βασικές αρχές ως προς το πλαίσιο στήριξης**

- Κατανόηση του σχολικού πλαισίου
- Διασφάλιση ισότητας ευκαιριών
- Συνεργασία με παιδί και Οικογένεια
- Αλληλοσυνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων
- Συνεργασία δασκάλων με τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ)., Κέντρα Πρόληψης Δήμου Αθηναίων και άλλους Φορείς.

## ΣΧΟΛΕΙΟ - ΜΑΘΗΤΗΣ - ΚΗΔΕΜΟΝΑΣ<sup>1</sup>

Στην προσπάθειά μας να πλησιάσουμε τα παιδιά της σχολικής ηλικίας, δημοσιεύουμε σειρά άρθρων σχετικών με την εκπαίδευση. Πρόθεσή μας είναι να ανοίξουμε διάλογο με μαθητές και γονείς για θέματα που απασχολούν καθημερινά και άμεσα την Οικογένεια, το Σχολείο και την Πολιτεία. Ελπίζουμε ότι η ανταπόκριση θα είναι ανάλογη με τη σημασία του ζητήματος, ότι θα ακολουθήσει σειρά ερωτημάτων, τοποθετήσεων και προτάσεων και πως θα βοηθήσουμε έτσι το μαθητή.

Επιλέξαμε να αρχίσουμε με μια γενική τοποθέτηση πάνω σε δύο βασικά θέματα: την κατ' οίκον μελέτη του μαθητή και τη στάση του κηδεμόνα προς αυτόν και το σχολείο. Λόγω της ευρύτητας και των δύο θεμάτων, καταρτίσαμε γενικό αναλυτικό **σ χ έ δ ι ο κ α θ η μ ε ρ ι ν ή ς μ ε λ έ τ η ς** με χρήσιμες συμβουλές, το οποίο καλύπτει τρεις διαδοχικές φάσεις, και έναν εικοσάλογο με **ο δ η γ ί ε ς** για τον κ η δ ε μ ό ν α.

Επαναλαμβάνουμε ότι πρόθεσή μας δεν είναι να δώσουμε απλώς ένα *"συνταγολόγιο"*, αλλά να μπούμε σε κάθε σπίτι, να προτείνουμε συγκεκριμένες πρακτικές λύσεις, να προβληματίσουμε, να ανοίξουμε διάλογο μέσω του blog μας...

Θεωρήσαμε ακόμη σκόπιμο, προτού γράψουμε για όσα αναφέρουμε παραπάνω, να προσεγγίσουμε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν ο μαθητής και ο κηδεμόνας με έμμεσο τρόπο, κάνοντας ένα μικρό χαρακτηρισμό τους, μεταξύ σοβαρού και αστείου. Να τι θα γράφαμε λοιπόν γι' αυτούς...

### **Ο σημερινός Έλληνας μαθητής**

- Είναι φιλομαθής, αλλά βαριέται γρήγορα (*"γρηγοροχόρταγο"* τον λέει ο λαός μας).
- Έχει εξυπνάδα, αλλά δεν είναι αρκετά εργατικός.
- Του αρέσει το σχολείο, αλλά προτιμά τη μπάλα από το μάθημα.
- Είναι φιλότιμος, αλλά του λείπει η αυτοπειθαρχία.

<sup>1</sup> ΒΟΥΝΑΤΣΟΥ ΜΥΡΣΙΝΗ: ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, <http://paleochori-lesvos.blogspot.gr>

- Συμφωνεί με τον καθηγητή, αλλά κάνει τα αντίθετα.
- Αγνοεί την ελληνική γλώσσα, αλλά *"φταίει το εκπαιδευτικό μας σύστημα"*.
- Θέλει μεγάλους βαθμούς, αλλά απεχθάνεται τους διαγωνισμούς.
- Του αρέσουν οι συζητήσεις μέσα στην τάξη, αλλά είναι κακός ακροατής.
- Θεωρεί τους συμμαθητές του φίλους, αλλά αποφεύγει να συνεργάζεται μαζί τους.
- Διπλοχαιρετά τους καθηγητές του, αλλά και τους βρίζει, *"άμα λάχει"*.
- Υποστηρίζει το δημοκρατικό διάλογο, αλλά προτιμά να λύνει τις διαφορές του με φωνές και μπουνιές.
- Είναι ενθουσιώδης και δημιουργικός, αλλά μόνο όταν έχει όρεξη.  
Γενικά ενδιαφέρεται για όλα, λέει πολλά, μαθαίνει λίγα, κάνει λιγότερα, αλλά είναι πολύ συμπαθητικός!

### **Ο σημερινός Έλληνας κηδεμόνας**

- Αγαπά το παιδί του, αλλά το θεωρεί κτήμα του.
- Ενδιαφέρεται για τη μάθησή του, αλλά είναι ανυπόμονος.
- Ξοδεύει πολλά για το παιδί του, γιατί στερήθηκε ο ίδιος πολλά.
- Ενημερώνεται καθημερινά από το σχολείο ή δεν εμφανίζεται καθόλου.
- Είναι ευγενικός, αλλά του λείπει η ψυχραιμία.
- Απαιτεί συχνά μεγάλους βαθμούς, για να κάνει επίδειξη.
- Ονειρεύεται ανώτατες σπουδές για το παιδί του, ακόμα κι αν είναι πνευματικά καθυστερημένο.
- Κολακεύει τους δασκάλους του παιδιού του, αλλά φταίνε εκείνοι αν μείνει στην ίδια τάξη.
- Μιλά για την αξία της μόρφωσης, αλλά ο ίδιος δεν ανοίγει βιβλίο ποτέ.
- Υποστηρίζει το δημοκρατικό διάλογο γονιού-παιδιού, αλλά δεν θέλει αντιρρήσεις.
- Αξιώνει υπευθυνότητα από το παιδί του, αλλά δεν το βοηθά να ωριμάσει.
- Δίνει συμβουλές στο παιδί του, αλλά είναι ο ίδιος κακό πρότυπο.  
Γενικά τρέχει, ξοδεύει, στενοχωριέται, αλλά έχει χάσει το μπούσουλα!

(Συνέχεια σε [http://paleochori-lesvos.blogspot.gr/2013/03/blog-post\\_3204.html](http://paleochori-lesvos.blogspot.gr/2013/03/blog-post_3204.html))

# ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

*«Η **Τέχνη** μπορεί να γίνει ο δημιουργικός ανοιχτός  
χώρος που μας αφήνει το περιθώριο να ξαναχτίσουμε*

*εκεί που δε χωράει ούτε σίδηρο ούτε γυαλί  
–στο χώρο της καρδιάς μας– »*

## ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ<sup>2</sup>

**Αρχικά** είναι γνωστό ότι η ανθρώπινη επικοινωνία βασίζεται κυρίως στο λόγο. Η δυνατότητα του λόγου είναι αυτή που διαφοροποιεί τον άνθρωπο από τα άλλα ζώοντα είδη του πλανήτη μας. Η ανάγκη προληπτικών παρεμβάσεων, ώστε να διαμορφωθούν **επικοινωνιακές δεξιότητες**, παρουσιάζεται ως η πλέον ορθή αντιμετώπιση θεμάτων επικοινωνίας, αλλά και **προετοιμασίας** για μία **υγιή μετάβαση**... Συνδέεται στενά με τρόπο που το άτομο εκτιμά τον εαυτό του, εκφράζει τα συναισθήματά του, τις ανάγκες του, το αίτημά του και γενικά τον τρόπο που βιώνει τις διαπροσωπικές του σχέσεις.

### **Στόχοι:**

- να μάθουμε να ακούμε τον άλλον
- να **εκφραζόμαστε με ειλικρίνεια** και σαφήνεια
- να **λύνουμε τις συγκρούσεις** μας με ειρηνικό τρόπο

---

<sup>2</sup>Κοτσιαφίτου Αναστασία, Καθηγήτρια Θεολόγος- Φιλολόγος, m.sc. Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός και φιλοσοφίας (ΕΚΠΑ), Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο 1<sup>ο</sup> Κ.Ε.Σ.Υ. Α΄ Αθήνας και πρώην Υπεύθυνη του (ΚΕΣΥΠ Πατησίων)



## Ο ΓΕΡΟΣ ΞΥΛΟΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ

(Γ. Α. ΜΕΓΑ «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ», τ. Β, σελ. 13-17)

Μια φορά ήταν ένα γέρος πολύ φτωχός κι είχε κάμποσα παιδιά. Κάθε μέρα έπαιρνε το γαϊδούρι του κι επήγαινε στο δάσος και έκοβε με το πελέκι του ξύλα. Χτυπούσε από 'δω, χτυπούσε από 'κει, όσο μπορούσε.

Μια μέρα έρχεται μπροστά του ένα λιοντάρι και του λέει:

— *Κάτσε, γέρο, να ξεκουραστείς κι εγώ να σου κόψω τα ξύλα, να φορτώσεις το ζώο σου και να πας να τα πουλήσεις και να πάρεις τίποτε των παιδιών σου για να φάνε.*

Έτσι και έγινε. Έκατσε ο γέρος να ξεκουραστεί, του έκοψε το λιοντάρι τα ξύλα, φόρτωσε το γαϊδούρι του κι έφυγε ο γέρος...

Ύστερα από μερικές μέρες ξαναπήγε στο δάσος και το λιοντάρι του είπε:

— *Φέρνε, γέρο, το ζώο σου κάθε μέρα να σου το φορτώνω ξύλα.*

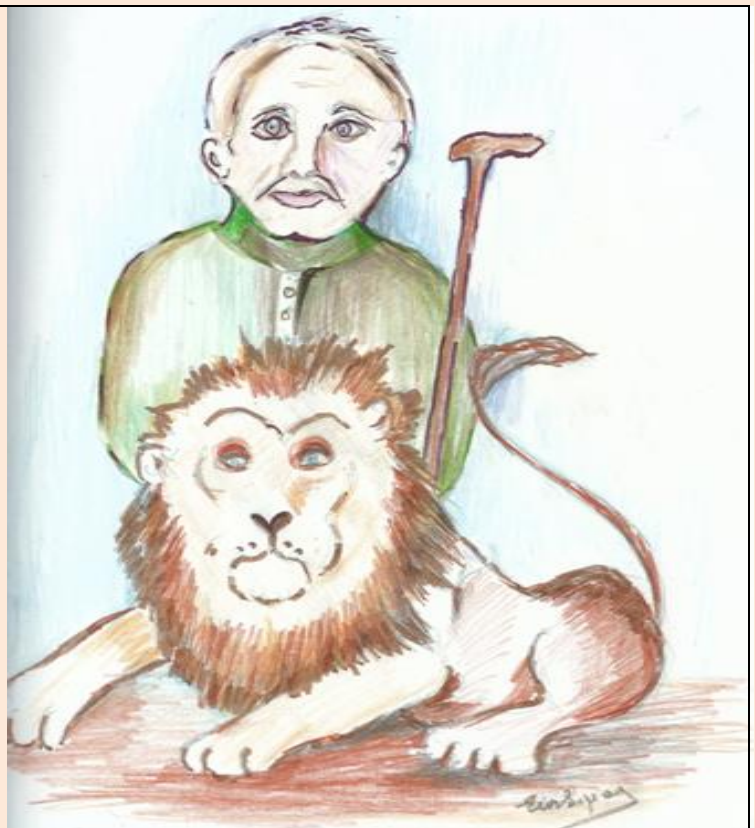
Από τις πολλές φορές, μια μέρα έκαμνε ζέστη φοβερή. Κουράστηκε το λιοντάρι κόβοντας τα ξύλα και είπε:

— *Κάτσε, γέρο, αποκάτω απ' την ελιά που έχει δροσιά, να 'ρθω κι εγώ να βάλω το κεφάλι μου πάνω στα γόνατά σου, να ξεκουραστώ.*

**Ακούμπησε το κεφάλι του στα γόνατα του γέρου και τον ρώτησε:**

- *Είμαι όμορφος, μπάρμπα;*
- *Είσαι όμορφος, γιε μου.*
- *Είμαι αντρειωμένος;*
- *Είσαι, λιοντάρι μου, είσαι.*
- *Είδες τι παλικάρι είμαι εγώ; Έχω όλα τα χαρίσματα!*

— *Τα έχεις όλα τα καλά, μα έχεις κι ένα μεγάλο κακό... Βρωμάει πολύ το στόμα σου!*



Το λιοντάρι αμέσως σηκώθηκε, φόρτωσε τα ξύλα στο γαίδαραο και είπε στο γέρο:

— Έλα τώρα, πάρε το πελέκι σου και δώσε μου μια μέσα στο σβέρκο.

— Ποτέ δεν θα το κάνω αυτό, γιε μου, να χτυπήσω μέσ' στο σβέρκο με το πελέκι ένα πλάσμα που μου έκαμε τόσο καλό!

— Μα εγώ το θέλω, είπε το λιοντάρι κι ο γέρος του έδωσε μια με το πελέκι του και του άνοιξε μια πληγή δύο δάχτυλα βαθειά...

Πήγαινε πάλι κάθε μέρα ο γέρος στο δάσος και το λιοντάρι, έτσι πληγωμένο που ήταν, έκοβε ξύλα κι ο γέρος τα φόρτωνε στο ζώο του. Άμα πέρασε πολύς καιρός, του λέει το λιοντάρι:

— Κοίτα, γέρο, πώς σου φαίνεται ο σβέρκος μου;

— Έγινε τέλεια, καλέ μου γιε μου! Του λέει ο γέρος.

— Η πληγή έγιανε, του απαντά, μα ο λόγος που μου είπες, πως βρωμάει το στόμα μου, έμεινε μέσα στην καρδιά μου. Άιντε φύγε και μη ξανάρθεις πια, γιατί θα σε φάω.

Γι' αυτό λένε:

*Η μαχαιριά θεραπεύεται,*

*μα ο κακός λόγος μένει.*





## «Η Γλώσσα της μεγάλης καρδιάς»

Μεταφερθείτε με τη σκέψη σας στο παρελθόν. Θυμηθείτε καταστάσεις βίας και συγκρούσεων, που να στηρίζονται είτε σε μία προσωπική εμπειρία (δεν είναι ανάγκη να εμπλέκονται πολύ προσωπικά στοιχεία) είτε σε ιστορίες άλλων ή φανταστικές ή από εφημερίδες ή από το Διαδίκτυο ή αφηγήσεις άλλων ή από κάποιο βιβλίο ή κάτι παρόμοιο. Αφού συζητήσετε μεταξύ σας, επιλέξτε μία αφήγηση, καταγράψτε την.

### **A. Καταγραφή γεγονότος:**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

### **B. Ερωτήματα:**

- 1°:** Τι παρατηρείτε; Να περιγράψετε το γεγονός, χωρίς να το κρίνετε ή να το αξιολογήσετε ή να το ερμηνεύσετε.
- 2°:** Πώς αισθάνεστε, όταν παρατηρείτε το συγκεκριμένο γεγονός;
- 3°:** Τι χρειαζόμαστε από τους άλλους να πράξουν;

### **Γ. Παρουσίαση στην Ολομέλεια του τμήματος**

(Η Ομάδα θα επιλέξει τον τρόπο παρουσίασης).

## ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

### Λειτουργία της Ομάδας:

Η λειτουργία της Ομάδας στηρίζεται στην ομαδική συζήτηση, την αναζήτηση μέσα σε ένα πλαίσιο συνεργασίας (συζητώ = συν+ζητώ, ψάχνω μαζί με τους άλλους).

**Διαμόρφωση αίθουσας:** Στο κέντρο της αίθουσας τοποθετούνται σε κυκλική διάταξη τόσες καρέκλες, όσος και ο αριθμός των συμμετεχόντων. Τίθεται το πλαίσιο της Ομάδας, η διασφάλιση δηλαδή κλίματος σεβασμού, συνεργασίας και αλληλοκατανόησης των μελών της Ομάδας από την παρουσία του συντονιστή - εκπαιδευτικού.

### ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

1. Παιδαγωγικά παιχνίδια
2. Ελεύθερος συνειρμός
3. Παιχνίδι ρόλων
4. Αφήγηση
5. Εργασία σε μικρές ομάδες

### ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (3)



# Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ

## 1<sup>η</sup> Διδακτική ώρα

1) Η διαδικασία ξεκινά με ασκήσεις σωματικής έκφρασης (τεχνικές σωματικής έκφρασης). Όλα τα μέλη της Ομάδας περπατούν ελεύθερα στο χώρο. Ενθαρρύνονται από το συντονιστή ή τη συντονίστρια να περπατούν χαλαρά στο χώρο, αλλάζοντας συνεχώς κατευθύνσεις. Δεν σχηματίζουν κύκλο και δεν ακουμπούν κανέναν. Περπατούν λίγο πιο γρήγορα, προσπαθώντας διαρκώς να αποφύγουν τις συγκρούσεις. Δεν μιλούν. Αλλάζουν τρόπο βαδίσματος – μεγάλα βήματα, βήματα προς τα πίσω. Αν ακουμπήσουν κάποιον, θα συνεχίσουν να περπατούν κολλημένοι μαζί του. Με το «ΣΤΟΠ» του συντονιστή όλοι παγώνουν και με το «ΠΑΜΕ» ξεκινούν πάλι.

2) Κάθονται σε κύκλο και ο καθένας καλείται να πει το όνομά του και την ιστορία του ονόματός του, αν τη γνωρίζει.

3) Μοιράζεται, ως **αφόρμηση**, σε κάθε άτομο το **Φύλλο Εργασίας 1: «Ο Γέρος Ξυλοκόπος και το Λιοντάρι»**.<sup>3</sup>

Αρχικά, ο καθένας μόνος του διαβάσει σιωπηρά το μύθο. Στη συνέχεια ο Δάσκαλος τον διαβάσει μεγαλοφώνως και βεβαιώνεται ότι τον κατάλαβαν όλοι. Γίνεται συζήτηση και σχόλια για την αλληγορική σημασία του και καλούνται εθελοντικά δύο άτομα αφηγητές του μύθου (διάλογοι) και δύο ταυτόχρονα να παίξουν τους ρόλους (παντομίμα),<sup>4</sup> ενώ ακούνε την αφήγηση (**αφήγηση και ταυτόχρονη αναπαράσταση**)<sup>5</sup>.

5) Με αφορμή τους δύο συγκεκριμένους τύπους του μύθου, ακολουθεί η τεχνική **«Γλύπτης - Γλυπτό»**<sup>6</sup>

Καλούνται δύο μαθητές να μείνουν ακίνητοι σαν αγάλματα. Ένας άλλος, ο «Γλύπτης», καλείται να τους στήσει, έχοντας στο μυαλό του τους συγκεκριμένους τύπους του μύθου (επιλέγονται και άλλοι, για να συμπληρώσουν το έργο).

### 6) Ακολουθούν τα παρακάτω ερωτήματα:

Ο συντονιστής ή η συντονίστρια λέει, οι μαθητές και οι μαθήτριες εκφράζονται.

**1°:** Τι παρατηρείτε; Να περιγράψετε το γεγονός, χωρίς να το κρίνετε ή να το αξιολογήσετε ή να το ερμηνεύσετε.

**2°:** Πώς αισθάνεστε, όταν παρατηρείτε το συγκεκριμένο θέαμα;

**3°:** Τι χρειαζόμαστε από τους άλλους να πράξουν;

<sup>3</sup> Ως **αφόρμηση** θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιηθεί απόσπασμα ταινίας, μία απλή ιστορία από κάποιο πεζό, ένα ποίημα, μία θεατρική σκηνή ή ένα ρεπορτάζ εφημερίδας.

<sup>4</sup> Σχολικά βιβλία της Εικαστικής Αγωγής/Θεατρικής Αγωγής των τελευταίων τάξεων του Δημοτικού.

<sup>5</sup> Τεχνικές από το Νεανικό - Δημιουργικό Θέατρο, **Νίκος Γκόβας**, εκδ. Μεταίχμιο.

<sup>6</sup> (αυτόθι).

## 2<sup>η</sup> Διδακτική ώρα

Φροντίζουμε αρχικά για τη **διαμόρφωση Ομάδας** και **καλού συγκινησιακού κλίματος**. Φτιάχνουμε **πλαίσιο βοηθητικό**: Δίνονται, εξηγήσεις και διευκρινιστικά σχόλια από τη συντονίστρια.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες των 4-5 μελών με τυχαία επιλογή (τους μοιράζονται διάφορα σχήματα, π.χ. μία καρδούλα, ένα λουλούδι, ένα ζώο, ένα τοπίο κ.ά.). Δίνουμε χρόνο να **μοιραστούν κάτι θετικό** που θα βοηθήσει, να **χτίσουν τη σχέση** σε ένα πρώτο επίπεδο με «*υλικά*» από θετική εμπειρία.

- ✓ Μοιράζεται σε κάθε ομάδα το **Φύλλο Εργασίας 2** και ένα χαρτόνι διαφορετικού χρώματος, μεγέθους Α3. Ζητούμε από τα πρόσωπα να διαμορφώσουν προσωπική θέση ή κάποια επιλογή σχετική με το θέμα - στόχο.
- ✓ Δίνουμε χρόνο να βάλουν **κοντά εμπειρίες τους**, που μοιάζουν ή διαφέρουν.
- ✓ Παρουσίαση στην Ολομέλεια. Κάθε Ομάδα διαλέγει τον τρόπο παρουσίασης από ένα ή δύο μέλη ή από όλη την Ομάδα.
- ✓ Συζήτηση - έκφραση συναισθημάτων, αναστοχασμός.

## ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ



# ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

I. Περιγράψτε τα συναισθήματά σας, κατά τη διάρκεια εφαρμογής της δραστηριότητας.

.....

.....

.....

.....

II. Τι είναι αυτό που θα σχολιάζατε ως θετική εμπειρία για σας;

.....

.....

.....

.....

III. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ο/η εκπαιδευτικός καλλιέργησε τις δεξιότητες που περιγράφονται στις παρακάτω προτάσεις; (Σε κάθε πρόταση κυκλώσετε τον αριθμό της επιλογής σας στην κλίμακα που υπάρχει κάτω από την πρόταση, όπου:

**1** = Καθόλου, **2** = Λίγο, **3** = Μέτρια, **4** = Πολύ, **5** = Πάρα πολύ

**α.** Ο ρόλος του ήταν διευκολυντικός – υποστηρικτικός:

1                      2                      3                      4                      5

**β.** Αποδεχόταν άνευ όρων τους μαθητές:

1                      2                      3                      4                      5

**γ.** Ήταν ειλικρινής στη σχέση της με τους μαθητές:

1                      2                      3                      4                      5

**δ.** Έδινε έμφαση στην επικοινωνία με τους μαθητές:

1                      2                      3                      4                      5

**ε.** Κατανοούσε τα συναισθήματα των μαθητών:

1                      2                      3                      4                      5

**στ.** Ήταν συνεργάσιμος και ευέλικτος:

1                      2                      3                      4                      5



**IX.** Μετά την εφαρμογή του συγκεκριμένου υλικού, έχετε διαμορφώσει διαφορετική άποψη για θέματα επικοινωνίας δίχως βία ή όχι;

.....  
.....

**X.** Άλλες παρατηρήσεις και υποδείξεις:

.....  
.....  
.....  
.....

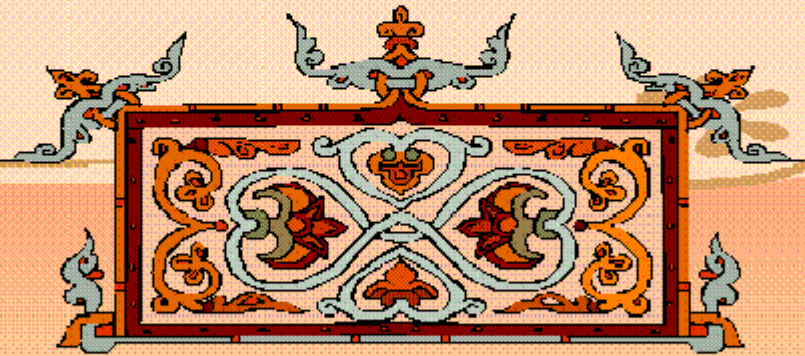
Ευελπιστούμε ότι η ανάπτυξη **επαγγελματικών δεξιοτήτων με αξιοποίηση μύθων, αφηγήσεων, ιστοριών και άλλων κειμένων**, είτε μέσα από την ύλη των διδασκομένων μαθημάτων στα πλαίσια μιας διαθεματικότητας είτε ως ξεχωριστή δραστηριότητα, θα μπορεί να προσφέρει μία ανεκτίμητη βοήθεια και να συμπληρώσει θετικά τη μετάβαση από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο.

**Κοτσιαφίτου Αναστασία**

*Αφιερωμένο στη Μαρίκα, το κοριτσάκι μου*



# **Οι Μετανάστες Ένα Διαπολιτισμικό Παραμύθι**



**Κείμενο-Εικονογράφηση  
Εύη Σίμου  
Φυσικός MSC**

## Η αφόρμηση...

Σάββατο πρωί στον Άγιο Νικόλαο της περιοχής Αχαρνών, κοντά στο κέντρο της Αθήνας...

Ο δρόμος βρίθει από κόσμο και είναι ακόμα πολύ πρωί...

Τα κιόσκια έχουν στηθεί και οι μικροπωλητές πουλούν τηνπραμάτεια τους.

Λίγο πιο πέρα, πάνω σε ένα βρώμικο σεντόνι, μία γυφτοπούλα έχει απλώσει τα εμπορεύματά της. Μεταχειρισμένα ρούχα, παιχνίδια, κλωστές κι άλλα παιχνίδια. Κρατάει στην αγκαλιά της ένα βρέφος που το θηλάζει.

Πιο κάτω, μία Πακιστανή μπροστά σ' έναν αυτοσχέδιο πάγκο ταχτοποιεί τα τραπεζομάντηλα και τα πετσετάκια, που βρίσκονται σε μεγάλες μαύρες σακούλες. Και δίπλα της μία μαυρούλα από την Κένυα πουλά εσώρουχα.

*«Κυρία, κυρία, πάρτε, καλέ κυρία...»*

Είναι οι... παράνομοι που δεν έχουν άδεια μικροπωλητή, άνθρωποι που με αυτό τον τρόπο κερδίζουν την τροφή τους...

Το παζάρι στις τιμές δίνει και παίρνει. Είναι τίμιοι στις συναλλαγές τους. Κι έτσι βγαίνει το μεροκάματο...

Ξαφνικά... πανικός... Εμφανίζεται το αυτοκίνητο της Δημοτικής Αστυνομίας και πίσω του η «σκουπιδιάρα» του Δήμου. Οι παράνομοι μαζεύουν όπως - όπως τα πράγματά τους. Ορισμένοι δεν προλαβαίνουν. Οι αστυνομικοί παίρνουν, σπρώχνοντάς τους, τα πράγματά τους και τα πετούν στον αδηφάγο κάδο της «σκουπιδιάρας». Ο κάδος αλέθει τα εμπορεύματα και μαζί με αυτά τις προσδοκίες τους για μια καλύτερη ζωή...

Έτσι γεννήθηκε αυτό το παραμύθι...

## "Οι μετανάστες"

Τον πολύ παλιό καιρό...

Μια φορά κι έναν καιρό, τότε που δεν υπήρχαν άνθρωποι στη γη, όλα τα ζώα ζούσαν ελεύθερα. Τα λιβάδια ήταν απέραντα και τα δάση καταπράσινα. Όλος ο τόπος έμοιαζε σαν έναν μικρό παράδεισο και τα ζωάκια που ζούσαν μέσα σ' αυτόν έβρισκαν χαρά, ευτυχία και αποδοχή.



*Τον πολύ παλιό καιρό...*

*Μια φορά κι έναν καιρό, τότε που δεν υπήρχαν άνθρωποι στη γη, όλα τα ζώα ζούσαν ελεύθερα. Τα λιβάδια ήταν απέραντα και τα δάση καταπράσινα. Όλος ο τόπος έμοιαζε σαν έναν μικρό παράδεισο και τα ζωάκια που ζούσαν μέσα σε αυτόν έβρισκαν χαρά, ευτυχία και αποδοχή.*

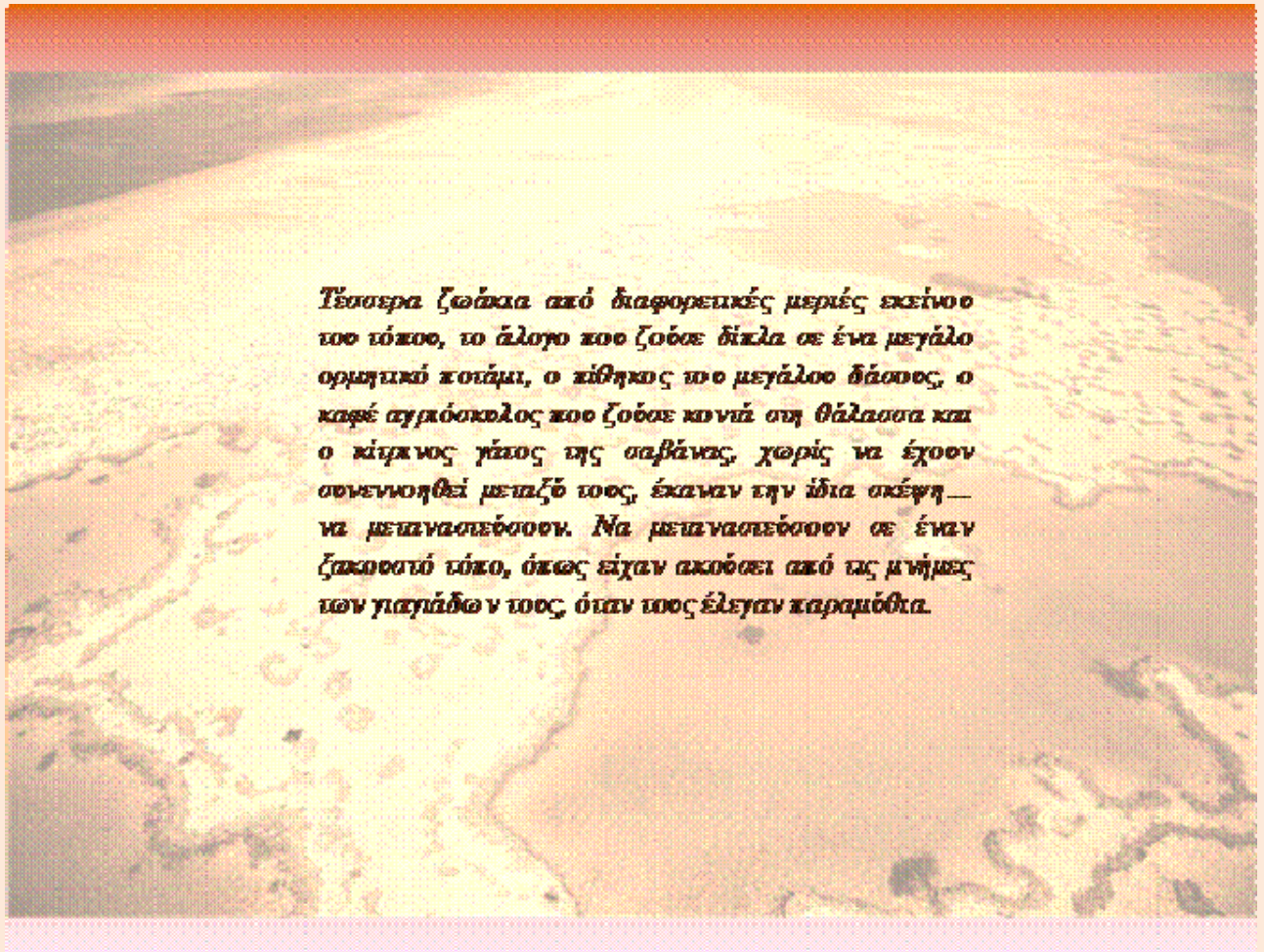


Κάποια στιγμή όμως ξύπνησε το βουνό που βρισκόταν στη μέση αυτού του επίγειου παράδεισου. Η λάβα από το ηφαίστειό του ξεχύθηκε και κατέκαψε τα όμορφα λιβάδια και δάση. Σε λίγη ώρα δεν υπήρχε τίποτα που να θυμίζει τον παραδεισένιο τόπο, παρά μόνο αποκαΐδια που κάπνιζαν. Ο ήλιος είχε κρυφτεί μέσα σε πυκνά σύννεφα και τα μόνα χρώματα που είχαν απομείνει στον τόπο εκείνο ήταν το μαύρο και το γκρίζο.



Κάποια στιγμή όμως ξύπνησε το βουνό που βρισκόταν στη μέση αυτού του επίγειου παράδεισου. Η λάβα ξεχύθηκε από το ηφαίστειό του και κατέκαψε τα όμορφα λιβάδια και δάση. Σε λίγη ώρα δεν υπήρχε τίποτα που να θυμίζει τον παραδεισένιο τόπο, παρά μόνο αποκαΐδια που κάπνιζαν. Ο ήλιος είχε κρυφτεί μέσα σε πυκνά σύννεφα και τα μόνα χρώματα που είχαν απομείνει στον τόπο εκείνο ήταν το μαύρο και το γκρίζο.

Τέσσερα ζώακια από διαφορετικές μεριές εκείνου του τόπου, το άλογο που ζούσε δίπλα σε ένα μεγάλο ορμητικό ποτάμι, ο πίθηκος του μεγάλου δάσους, ο καφέ αγριόσκυλος που ζούσε κοντά στη θάλασσα και ο κίτρινος γάτος της σαβάνας, χωρίς να έχουν συνεννοηθεί μεταξύ τους, έκαναν την ίδια σκέψη... να μεταναστεύσουν. Να μεταναστεύσουν σε έναν ξακουστό τόπο, όπως είχαν ακούσει από τις μνήμες των γιαγιάδων τους, όταν τους έλεγαν παραμύθια.



*Τέσσερα ζώακια από διαφορετικές μεριές εκείνου του τόπου, το άλογο που ζούσε δίπλα σε ένα μεγάλο ορμητικό ποτάμι, ο πίθηκος του μεγάλου δάσους, ο καφέ αγριόσκυλος που ζούσε κοντά στη θάλασσα και ο κίτρινος γάτος της σαβάνας, χωρίς να έχουν συνεννοηθεί μεταξύ τους, έκαναν την ίδια σκέψη — να μεταναστεύσουν. Να μεταναστεύσουν σε έναν ξακουστό τόπο, όπως είχαν ακούσει από τις μνήμες των γιαγιάδων τους, όταν τους έλεγαν παραμύθια.*



Πρώτο το άλογο αποφάσισε να περάσει το αφρισμένο ποτάμι. Σαν νέο τόπο κατοικίας του διάλεξε ένα κίτρινο λιβάδι, που βρισκόταν δίπλα στο νερό στην καινούργια χώρα. Δεν πρόλαβε όμως να φθάσει εκεί. Με δύο δρασκελιές ο μεγάλος κάστορας του ποταμού του έφραξε το δρόμο και με επιβλητική φωνή του είπε:

– Αν δεν μαζεύεις ξύλα για μένα και δεν συντηρείς τις φωλιές μου, δεν θα σε αφήσω να πλησιάσεις το λιβάδι της χώρας μου!

Το άλογο συμβιβάστηκε και έκανε ό,τι του είπε ο κάστορας. Και με αυτό τον τρόπο κέρδιζε την τροφή του.



Πρώτο το άλογο αποφάσισε να περάσει το αφρισμένο ποτάμι. Σαν νέο τόπο κατοικίας του διάλεξε ένα κίτρινο λιβάδι, που βρισκόταν δίπλα στο νερό στην καινούργια χώρα. Δεν πρόλαβε όμως να φθάσει εκεί. Με δύο δρασκελιές, ο μεγάλος κάστορας του ποταμού του έφραξε το δρόμο και με επιβλητική φωνή του είπε:

– Αν δεν μαζεύεις ξύλα για μένα και δεν συντηρείς τις φωλιές μου, δεν θα σε αφήσω να πλησιάσεις το λιβάδι της χώρας μου!

Το άλογο συμβιβάστηκε κι έκανε ό,τι του είπε ο κάστορας. Και με αυτό τον τρόπο κέρδιζε την τροφή του.



Ο πίθηκος περπάτησε πολύ, για να φθάσει στην καινούργια πατρίδα. Θα περπατούσε αρκετή ώρα και, όταν ήταν έτοιμος να λιποθυμήσει από την πείνα, βρέθηκε μπροστά σε μια μεγάλη μπανανιά κι άπλωσε το χέρι του να κόψει μία μπανάνα. Ξαφνικά, μία μεγάλη αρκούδα βρέθηκε μπροστά του. Δείχνοντας απειλητικά τα δόντια της, γρύλισε:

– Δεν θα σε αφήσω ποτέ να φας από αυτές τις μπανάνες, αν δεν μου μαζεύεις το καθημερινό μου μέλι και τα βατόμουρα.

Ο πίθηκος δεν είχε άλλη επιλογή. Έπραξε όπως του είπε η αρκούδα. Και με αυτό τον τρόπο κέρδιζε την τροφή του.



Ο πίθηκος περπάτησε πολύ, για να φθάσει στην καινούργια πατρίδα. Θα περπατούσε αρκετή ώρα και, όταν ήταν έτοιμος να λιποθυμήσει από την πείνα, βρέθηκε μπροστά σε μια μεγάλη μπανανιά κι άπλωσε το χέρι του να κόψει μία μπανάνα. Ξαφνικά, μία μεγάλη αρκούδα βρέθηκε μπροστά του. Δείχνοντας απειλητικά τα δόντια της, γρύλισε:

– Δεν θα σε αφήσω ποτέ να φας από αυτές τις μπανάνες, αν δεν μου μαζεύεις το καθημερινό μου μέλι και τα βατόμουρα.

Ο πίθηκος δεν είχε άλλη επιλογή. Έπραξε όπως του είπε η αρκούδα. Και με αυτό τον τρόπο κέρδιζε την τροφή του.



Λίγο πιο πέρα ο ασβός, ανεπιθύμητος από τα άλλα ζώα επειδή είχε άσχημη μυρουδιά, ζούσε από 'δω και από 'κει σκαλίζοντας τις ρίζες των δέντρων. Και αυτά μεγάλωναν, δίνοντας τροφή και καρπούς στον τόπο εκείνο. Και με αυτό τον τρόπο κέρδιζε την τροφή του...



*Λίγο πιο πέρα ο ασβός, ανεπιθύμητος από τα άλλα ζώα επειδή είχε άσχημη μυρουδιά, ζούσε από 'δω και από 'κει σκαλίζοντας τις ρίζες των δέντρων. Και αυτά μεγάλωναν, δίνοντας τροφή και καρπούς στον τόπο εκείνο. Και με αυτό τον τρόπο κέρδιζε την τροφή του...*

Ο καφέ αγριόσκυλος και ο κίτρινος γάτος, μετά από ένα περιπετειώδες ταξίδι και χίλια βάσανα, έφτασαν από τη θάλασσα στην καινούργια πατρίδα. Μόλις πάτησαν το πόδι τους στη στεριά, η ύαινα που περιπολούσε στην περιοχή τούς έφραξε το δρόμο.

– Αλτ ! τους είπε. Πού πάτε εσείς;

– Ήρθαμε να εγκατασταθούμε εδώ, είπαν κι οι δύο με μια φωνή.

– Εδώ είναι η δικιά μου πατρίδα κι εγώ κάνω κουμάντο σε αυτό το μέρος, απάντησε η ύαινα. Αν δεν δουλέψετε για μένα, δεν θα υπάρξει φαΐ για σας.



Ο καφέ αγριόσκυλος και ο κίτρινος γάτος, μετά από ένα περιπετειώδες ταξίδι και χίλια βάσανα, έφτασαν από τη θάλασσα στην καινούργια πατρίδα. Μόλις πάτησαν το πόδι τους στη στεριά, η ύαινα που περιπολούσε την περιοχή τούς έφραξε το δρόμο.

– Αλτ ! τους είπε. Πού πάτε εσείς;

– Ήρθαμε να εγκατασταθούμε εδώ, είπαν κι οι δύο με μια φωνή.

– Εδώ είναι η δικιά μου πατρίδα κι εγώ κάνω κουμάντο σε αυτό το μέρος, απάντησε η ύαινα. Αν δεν δουλέψετε για μένα, δεν θα υπάρξει φαΐ για σας.

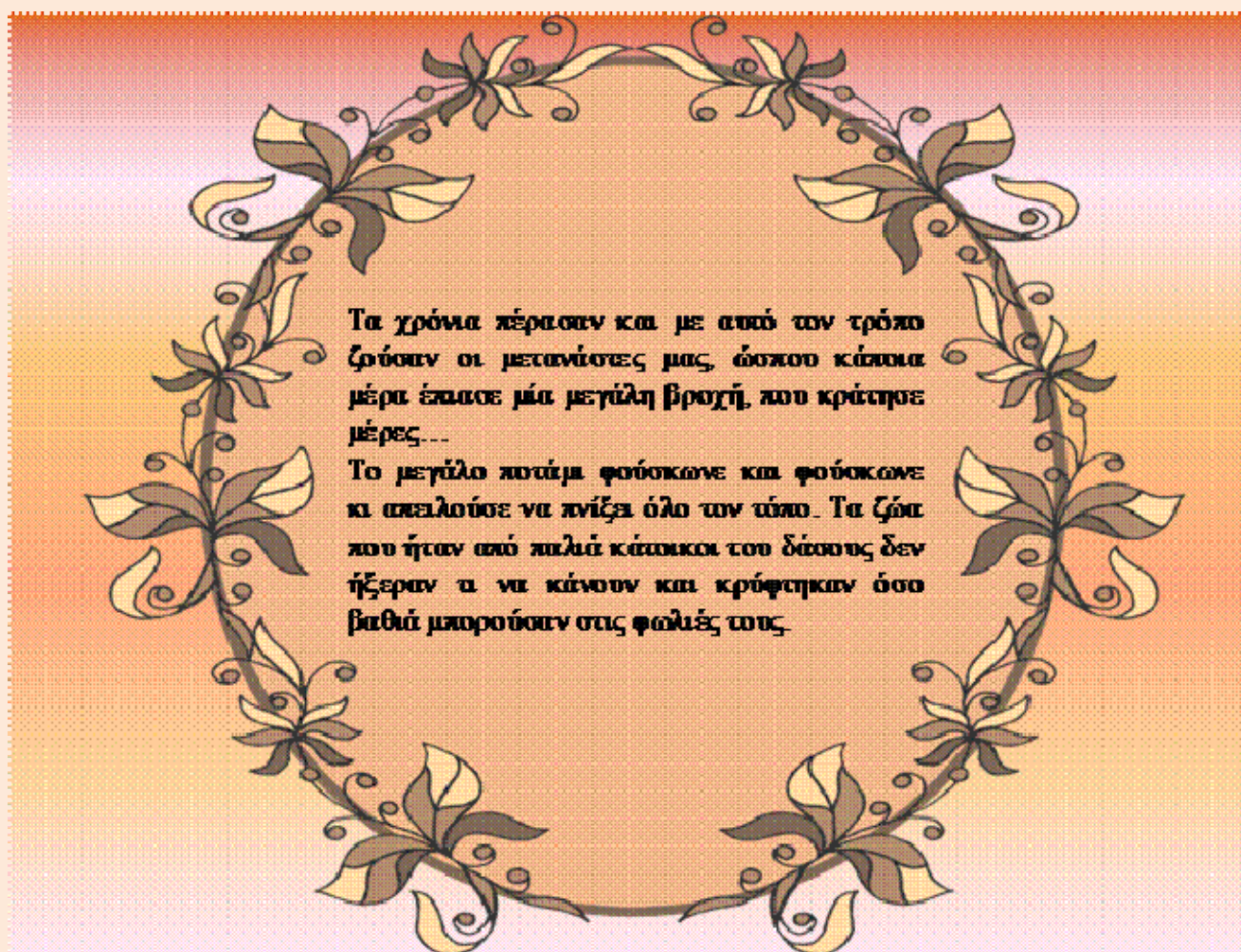
Τα ζώα είδαν ότι δεν είχαν άλλη λύση και έκαναν ό,τι τους είπε η ύαινα. Και με αυτό τον τρόπο κέρδισαν την τροφή τους.



Τα ζώα είδαν ότι δεν είχαν άλλη λύση και έκαναν ό,τι τους είπε η ύαινα.  
Και με αυτό τον τρόπο κέρδιζαν την τροφή τους.



Τα χρόνια πέρασαν και με αυτό τον τρόπο ζούσαν οι μετανάστες μας,  
ώσπου κάποια μέρα έπιασε μία μεγάλη βροχή, που κράτησε μέρες...



Τα χρόνια πέρασαν και με αυτό τον τρόπο  
ζούσαν οι μετανάστες μας, ώσπου κάποια  
μέρα έπιασε μία μεγάλη βροχή, που κράτησε  
μέρες...

Το μεγάλο ποτάμι φούσκωνε και φούσκωνε  
κι απειλούσε να πνίξει όλο τον τόπο. Τα ζώα  
που ήταν από παλιά κάτοικοι του δάσους δεν  
ήξεραν τι να κάνουν και κρύφτηκαν όσο  
βαθιά μπορούσαν στις φωλιές τους.

Το μεγάλο ποτάμι φούσκωνε και φούσκωνε κι απειλούσε να πνίξει όλο  
τον τόπο. Τα ζώα που ήταν από παλιά κάτοικοι του δάσους δεν ήξεραν  
τι να κάνουν και κρύφτηκαν όσο βαθιά μπορούσαν στις φωλιές τους.

Μόνο το άλογο, ο πίθηκος, ο αγριόσκυλος, ο γάτος και ο ασβός έτρεξαν θαρρετά στο ποτάμι.



*Μόνο το άλογο, ο πίθηκος, ο αγριόσκυλος, ο γάτος και ο ασβός έτρεξαν θαρρετά στο ποτάμι. Το άλογο μετέφερε ξύλα, ο πίθηκος τα έδεσε, χρησιμοποιώντας νήματα από φύλλα και δέντρα. Έτσι έφτιαξαν ένα πρόχειρο φράγμα εκεί που η ροή του ποταμού ήταν δυνατή. Ο ασβός έσκαψε το χώμα και ο αγριόσκυλος κι η αγριόγατα μετέφεραν πέτρες και με αυτό τον τρόπο συγκράτησαν το ποτάμι, να μην ξεχειλίσει. Οι μέρες πέρασαν και το ποτάμι επανήρθε στη φυσική του κατάσταση.*

Το άλογο μετέφερε ξύλα, ο πίθηκος τα έδεσε, χρησιμοποιώντας νήματα από φύλλα και δέντρα. Έτσι έφτιαξαν ένα πρόχειρο φράγμα εκεί που η ροή του ποταμού ήταν δυνατή. Ο ασβός έσκαψε το χώμα και ο αγριόσκυλος κι η αγριόγατα μετέφεραν πέτρες. Και με αυτό τον τρόπο συγκράτησαν το ποτάμι, να μην ξεχειλίσει. Οι μέρες πέρασαν και το ποτάμι επανήρθε στη φυσική του κατάσταση.



Τα ζώα βγήκαν από τις φωλιές τους και η σοφή αρκούδα συγκάλεσε συμβούλιο. Όλα τα ζώα μαζεύτηκαν γύρω της.



*Τα ζώα βγήκαν από τις φωλιές τους και η σοφή αρκούδα συγκάλεσε συμβούλιο. Όλα τα ζώα μαζεύτηκαν γύρω της.*

– Κοιτάζτε, είπε, τα ζώα που μας έσωσαν. Ζουν μαζί μας, μα εμείς τα υποτιμούσαμε. Κάποιοι από μας δεν μπορούσαμε να ανεχθούμε το γεγονός ότι ήταν απλά διαφορετικά, κάποιοι άλλοι θεωρούσαμε τον τόπο αυτό δικό μας. Όμως ο τόπος αυτός δέχθηκε κάποτε φιλόξενα τους παππούδες μας, που ήρθαν κι εγκαταστάθηκαν εδώ που έχει τροφή για όλους. Τα ζώα αυτά μας έσωσαν από βέβαιη καταστροφή. Από σήμερα θα έχουν τα ίδια δικαιώματα με μας και θα είναι πολίτες αυτού του τόπου.

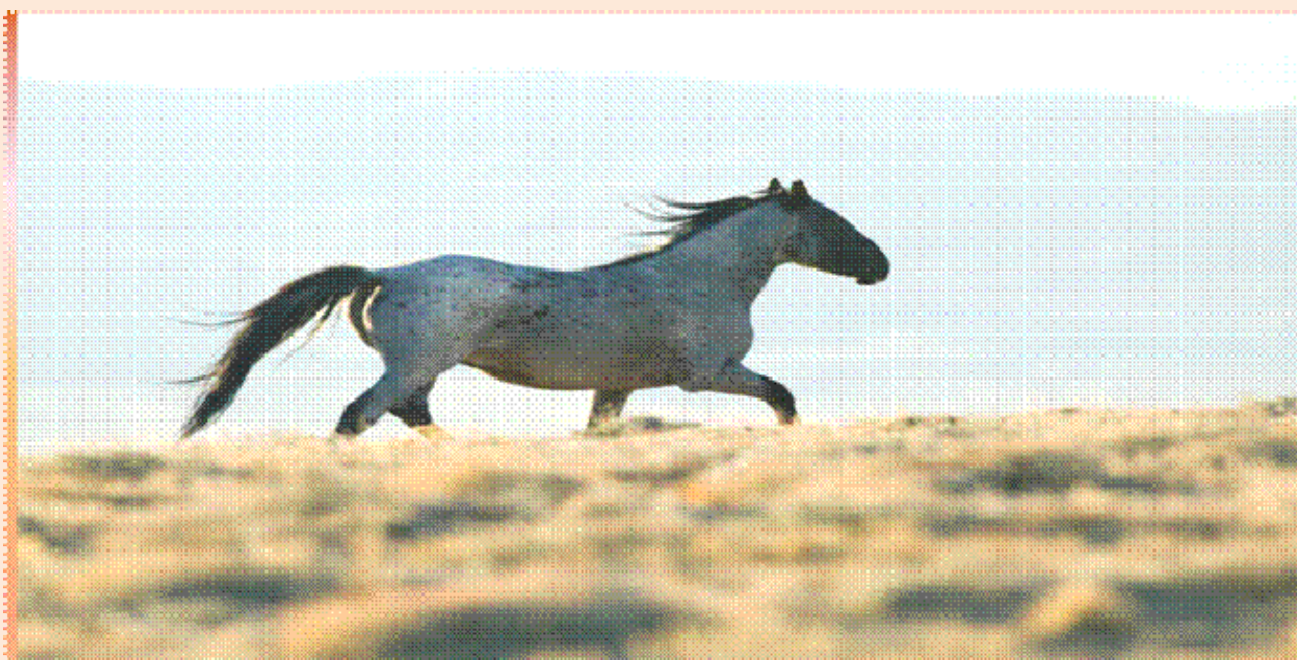


– Κοιτάζτε, είπε, τα ζώα που μας έσωσαν. Ζουν μαζί μας, μα εμείς τα υποτιμούσαμε. Κάποιοι από μας δεν μπορούσαμε να ανεχθούμε το γεγονός ότι ήταν απλά διαφορετικά, κάποιοι άλλοι θεωρούσαμε τον τόπο αυτό δικό μας. Όμως ο τόπος αυτός δέχθηκε κάποτε φιλόξενα τους παππούδες μας, που ήρθαν κι εγκαταστάθηκαν εδώ που έχει τροφή για όλους. Τα ζώα αυτά μας έσωσαν από βέβαιη καταστροφή. Από σήμερα θα έχουν τα ίδια δικαιώματα με μας και θα είναι πολίτες αυτού του τόπου.



Τότε πήρε το λόγο το άλογο λέγοντας.

– Σας ευχαριστώ για την τιμή που μου κάνετε. Αισθάνομαι τώρα πολύ όμορφα. Θεωρώ αυτό τον τόπο πατρίδα μου... Όμως έχω μαζέψει σπόρους, για να τους πάω πίσω στην πατρίδα μου, να τους φυτέψω, να βλαστήσουν, ώστε ο τόπος που γεννήθηκα να γίνει πάλι πράσινος.



*Τότε πήρε το λόγο το άλογο λέγοντας:*

*– Σας ευχαριστώ για την τιμή που μου κάνετε. Αισθάνομαι τώρα πολύ όμορφα. Θεωρώ αυτό τον τόπο πατρίδα μου... όμως έχω μαζέψει σπόρους, για να τους πάω πίσω, να τους φυτέψω να βλαστήσουν, ώστε ο τόπος όπου γεννήθηκα να γίνει πάλι πράσινος.*

*Όλα τα ζώα του δάσους συνόδεψαν το άλογο στο ποτάμι κι εκείνο έφυγε για τον τόπο, όπου είχε μεγαλώσει... —*

Όλα τα ζώα του δάσους συνόδεψαν το άλογο στο ποτάμι κι εκείνο έφυγε για τον τόπο, όπου είχε μεγαλώσει...

Τον πολύ παλιό καιρό, όταν ακόμα δεν υπήρχαν άνθρωποι, έτσι ζούσαν τα ζώα ειρηνικά, δημοκρατικά κι ευτυχισμένα, αποδεχόμενα το ένα τη διαφορετικότητα του άλλου.



*Τον πολύ παλιό καιρό, όταν ακόμα δεν υπήρχαν άνθρωποι, έτσι ζούσαν τα ζώα ειρηνικά, δημοκρατικά κι ευτυχισμένα, αποδεχόμενα το ένα τη διαφορετικότητά του άλλου.*

### **Βιωματική άσκηση**

- Συζητήσετε μεταξύ σας το συμβολικό χαρακτήρα του παραμυθιού.
- Ποια συναισθήματα σας γεννά το παραμύθι αυτό;
- Αν δημιουργούσατε ένα θίασο, ποιο από τα ζώα θα θέλατε να ενσαρκώσετε;
- Η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει τα αποτελέσματα...
  - ή με μία ζωγραφιά
  - ή με παιχνίδι ρόλων
  - ή με γραπτό λόγο
  - ή με όποιον άλλο δημιουργικό τρόπο επιλέξει.

# Εγχειρίδιο για τον Εκπαιδευτικό

Προβάλλεται DVD με βιντεοπροβολέα στα παιδιά. Αποτελείται από δύο μέρη:

1. Το πρώτο μέρος είναι μία συλλογή από φωτογραφίες ανθρώπων της διπλανής πόρτας – μετανάστες που συναντάμε καθημερινά. Τις φωτογραφίες έχουν τραβήξει τα παιδιά.

2. Το δεύτερο μέρος είναι ένα συμβολικό παραμύθι. Ας δούμε τους συμβολισμούς του:

Το *ηφαίστειο* αντιπροσωπεύει τον πόλεμο, τη φτώχεια, την ανέχεια, που αναγκάζουν τον πολίτη μιας χώρας να μεταναστεύσει.

Το *άλογο* θα μπορούσε να είναι ο μετανάστης από την Αλβανία. Η χώρα του βρίσκεται κοντά στη χώρα μετοίκησης.

Ο *πίθηκος* είναι ο μετανάστης από την Αφρική.

Ο *ασβός* γηγενής του τόπου, ένας Ρομά τσιγγάνος ή ένας Πομάκος.

Ο *καφέ αγριόσκυλος* κι ο *κίτρινος γάτος* οι μετανάστες από το Πακιστάν ή την Κίνα, που έρχονται στη χώρα μας παράνομα, στοιβαγμένοι σε πλοία με απάνθρωπες συνθήκες, πληρώνοντας γι' αυτό το ταξίδι τα τελευταία χρήματα που διαθέτουν, για να εκπληρώσουν τα όνειρα για μια καλύτερη ζωή.

Τα τρία ντόπια ζώα – *κάστορας*, *αρκούδα*, *ύαινα* – είναι οι εργοδότες, που πληρώνουν ελάχιστα, δεν κολλούν ένσημα, εκμεταλλεύονται τα ζώα-πρόσφυγες. Τα *άλλα ζώα* του δάσους είμαστε όλοι εμείς, που κλείνουμε τα μάτια ή παραμένουμε ουδέτεροι ή βουβοί ως προς τις στάσεις μας και τις κοινωνικές μας αναπαραστάσεις για τη νέα δυναμική που δημιουργείται στη χώρα μας.

Το *αφρισμένο ποτάμι* συμβολίζει μία κρίση στη χώρα μας ή ένα μεγάλο έργο, που χρειάζεται εργατικά χέρια για να τελειώσει.

Το *άλογο* αποκτά και τη διάσταση του πολιτικού πρόσφυγα. Θα γυρίσει στην Πατρίδα του, να βοηθήσει στην αναδόμησή της.

Οι *πρόσφυγες* δικαιώνονται στο παραμύθι, αποκτούν κοινωνική οντότητα. Οι κάτοικοι του δάσους τούς αναγνωρίζουν ίσα δικαιώματα και αποδέχονται τη διαφορετικότητά τους.

Δυστυχώς όμως, η πραγματικότητα είναι διαφορετική και τα προβλήματα που προκύπτουν από την πολυπολιτισμικότητα της κοινωνίας μας πολυδιάστατα.

Μετά το τέλος της προβολής του DVD, ο εκπαιδευτικός αφήνει τα παιδιά να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους (καταιγισμός ιδεών) κι έπειτα



τους ζητά να δραματοποιήσουν το παραμύθι (παιχνίδι ρόλων). Μπορούν να παίξουν και τους ρόλους των άλλων ζώων του δάσους.

Μόλις το δρώμενο τελειώσει, ο εμπυχωτής-εκπαιδευτικός ρωτά αρχικά τα παιδιά που πήραν τους ρόλους πώς ένοιωσαν μέσα σε αυτούς, ταυτιζόμενα με το αντίστοιχο ζώο του παραμυθιού. Η ίδια διαδικασία επαναλαμβάνεται με τα παιδιά-θεατές.

Στη συνέχεια χωρίζονται οι μαθητές σε ομάδες, στις οποίες ο εκπαιδευτικός μοιράζει μία ασπρόμαυρη φωτογραφία ενός κοριτσιού. Η φωτογραφία είναι ίδια, διαφέρει μόνο ως προς τη λεζάντα:

- 1<sup>η</sup> Ομάδα: Με λένε Όλια και είμαι από την Αλβανία.
- 2<sup>η</sup> Ομάδα: Με λένε Τζεμιλέ και είμαι από την Τουρκία.
- 3<sup>η</sup> Ομάδα: Με λένε Σβετλάνα και είμαι από τη Ρωσία.
- 4<sup>η</sup> Ομάδα: Με λένε Φατίμα και είμαι από το Πακιστάν.
- 5<sup>η</sup> Ομάδα: Με λένε Λορέτα και είμαι από την Κένυα.

Ο καθηγητής ζητά από τα παιδιά να προσπαθήσουν να μαντέψουν το χαρακτήρα του κοριτσιού της φωτογραφίας. Με αυτή την άσκηση οι μαθητές κατανοούν την προκατάληψη και τα στερεότυπα.

Καθηγητής και μαθητές συνοψίζουν, και τα συμπεράσματα από την παρέμβαση γράφονται στον πίνακα.

Τέλος, καλό είναι να συμπυκνωθούν όλα σε ένα σύνθημα όπως το παρακάτω, που θα γραφεί στον πίνακα και στα τετράδια των μαθητών ή σε καρτελάκια-σελιδοδείκτες με τη φωτογραφία του κοριτσιού και θα μοιραστεί σε όλα τα παιδιά:

***Κρατήστε τις καρδιές κοντά και τις προκαταλήψεις σας μακριά...***



# Μύθοι Αισώπου Διασκευασμένοι σε θεατρικά σκετς για μαθητές<sup>7</sup>

## ΤΟ ΜΥΡΓΚΗΓΚΙ ΚΑΙ Η ΧΡΥΣΑΛΙΔΑ

3 παιδιά: ένας αφηγητής, μια χρυσαλίδα κι ένα μυρμήγκι.

**Αφηγητής:** Μια φορά κι έναν καιρό, ένα μυρμήγκι πέρασε δίπλα από το κουκούλι μιας κάμπιας χρυσαλίδας. Αφού την κοίταξε καλά-καλά, της είπε περιφρονητικά:

**Μυρμήγκι:** (στη χρυσαλίδα που είναι τυλιγμένη με ύφασμα): Αχ, κακομοίρα μου, κοίτα τα χάλια σου... Είσαι σφιχτά δεμένη σε αυτό το άσχημο κιτρινωπό κουκούλι και ανίκανη να κινηθείς. Μόλις λίγο τη θλιβερή ουρά σου μπορείς να σαλέψεις δεξιά κι αριστερά. Ενώ εγώ μπορώ να ταξιδεύω, να περπατάω όπου θέλω, να ανεβαίνω στα ψηλά δέντρα και να μπαίνω βαθιά μέσα στη γη. Εσύ είσαι εδώ, άσχημη και ακούνητη, κακομοίρα...

**Αφηγητής:** Αυτά είπε το μυρμήγκι κι έφυγε καμαρωτό. Η χρυσαλίδα δεν απάντησε, αλλά περίμενε υπομονετικά. Πέρασαν αρκετές μέρες και το μυρμήγκι έτυχε να ξαναπερνά από το ίδιο σημείο. Ψάχνει να βρει τη χρυσαλίδα, κοιτάει δεξιά κοιτάει αριστερά, πουθενά... Τότε ξαφνικά συνειδητοποιεί ότι τον έχει καλύψει μια τεράστια σκιά. Κοιτά από πάνω του και τι να δει... Μια πελώρια πεταλούδα, με ανοιγμένα τα εκπληκτικά πολύχρωμα φτερά της, που λαμπύριζαν στο φως, να του λέει:

**Χρυσάλιδα** (με φτερά πεταλούδας): Εδώ είμαι, μυρμήγκι. Εγώ είμαι η χρυσαλίδα που βγήκα από το κουκούλι μου. Θυμάσαι που με κορόιδευες και με υποτιμούσες; Θυμάσαι που κοκορευόσουνα ότι περπατάς στα ψηλά δέντρα κι εγώ δεν μπορούσα να κινηθώ; Κοίτα τώρα, εγώ πετάω στα ύψη του ουρανού, στους λόγκους και στις πεδιάδες, στις λίμνες και στα ποτάμια, στα μήκη και πλάτη της γης, ελεύθερη και δυνατή...

**Αφηγητής:** Και λέγοντας αυτό, η πεταλούδα πέταξε ψηλά και μακριά προς τον ήλιο, τόσο που το μυρμήγκι δεν την έβλεπε πια...

Ας σκεφτούμε τι μας διδάσκει αυτή η ιστορία για την αλλαγή, τη μεταμόρφωση και την ταπεινότητα. Δεν πρέπει να υποτιμούμε κανέναν και να μην θεωρούμε κανέναν κατώτερο. Αυτός που μας φαίνεται σήμερα κατώτερος, μπορεί σύντομα να αλλάξει, όπως η χρυσαλίδα έγινε πεταλούδα, και να γίνει σύντομα πολύ ανώτερός μας.

---

<sup>7</sup> Πηγή: ΠΡΕΚΑΤΕ ΒΙΚΤΩΡΙΑ., "Πρόγραμμα Αυτοεκτίμησης για παιδιά, εκπαίδευση αξιών και προετοιμασία για την επαγγελματική ζωή", Ιατρικές Εκδόσεις ΒΗΤΑ, 2013.

## Ο ΧΩΡΙΚΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΕΤΟΣ<sup>8</sup>

3 παιδιά: αφηγητές

### Αφηγητής 1:

Μια φορά κι έναν καιρό ένας αετός είχε πιαστεί σε μια παγίδα. Ένας χωρικός που είδε το υπέροχο πτηνό παγιδευμένο το λυπήθηκε και το άφησε ελεύθερο. Ο αετός δεν ξέχασε αυτή τη βοήθεια.

### Αφηγητής 2:

Μετά από αρκετούς μήνες, είδε ο αετός από ψηλά το χωρικό που τον είχε σώσει να κάθεται με την πλάτη σε έναν τοίχο, ο οποίος ήταν έτοιμος να πέσει. Αποφασισμένος να βοηθήσει το φίλο του, του αρπάζει το καπέλο του και το πετάει μακριά.

### Αφηγητής 3:

Θυμωμένος ο χωρικός του φωνάζει: *«Α, έτσι είσαι; Γι' αυτό σε βοήθησα αητέ; Για να μου πάρεις το καπέλο και να τρέχω;»* Σηκώθηκε λοιπόν κι έτρεξε να πιάσει το καπέλο του. Όταν γύρισε, είδε ότι ο τοίχος που καθόταν είχε γκρεμιστεί και θα τον είχε τσακίσει, αν είχε παραμείνει. Τότε ο χωρικός κατάλαβε ότι, ενώ φαινόταν ότι ο αητός του έκανε ζημιά, στην πραγματικότητα του έσωσε τη ζωή.

### Αφηγητής 1:

Μήπως πρέπει να σκεφτούμε κι εμείς ότι, αν συμβαίνει μια δυσκολία ή απώλεια στη ζωή μας, στην πραγματικότητα είναι το χέρι του Δημιουργού, που μας σώζει από κάτι άλλο, έτσι όπως ο αητός κλέβοντας το καπέλο του χωρικού του έσωσε τη ζωή;

---

<sup>8</sup> Ένθα ανωτέρω: ΠΡΕΚΑΤΕ ΒΙΚΤΩΡΙΑ



# ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

## ΜΕ ΛΕΝΕ... ΚΑΙ ΘΑ ΗΘΕΛΑ ΝΑ ΓΙΝΩ...<sup>9</sup>

### Περιγραφή

Ενώ η Ομάδα κάθεται στον κύκλο, ο "Δάσκαλος" λέει: «*Με λένε... (όνομα) και θα ήθελα να γίνω...*» (επάγγελμα). Εξηγεί ότι καθένας μπορεί να συστήνεται και να δίνει μια πληροφορία για τον εαυτό του. Συγκεκριμένα, να λέει το όνομά του και αυτό που θα ήθελε να γίνει, χρησιμοποιώντας την ίδια ή μια παρόμοια φράση. Κατόπιν, με νόημα, ζητά από το διπλανό παίκτη να πει: «*Με λένε... και θα ήθελα να γίνω...*». Το παιχνίδι ολοκληρώνεται, όταν όλα τα μέλη της ομάδας συσταθούν. Μπορούν να εκφραστούν και με παντομίμα.

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά εκτός από το επάγγελμα να πουν με μια-δυο φράσεις:

- Ένα θετικό γνώρισμα του χαρακτήρα τους
- Κάτι που τους απασχολεί εκείνη τη χρονική στιγμή
- Μια ξεχωριστή επιθυμία, ένα όνειρο ζωής
- Την αγαπημένη τους συνήθεια, δραστηριότητα, χόμπι
- Μία ευχή
- Οτιδήποτε άλλο θέλουν ή προτείνει ο/η εκπαιδευτικός

---

<sup>9</sup> Παπαδόπουλος Σίμος. «**Παιδαγωγική του θεάτρου** – Παιχνίδια γνωριμίας», 2010.

## **ΚΑΝΕ Ο,ΤΙ ΚΑΝΩ<sup>10</sup>**

### Περιγραφή

Όλη η Ομάδα βρίσκεται σε μια σειρά, όπως σ' ένα τρενάκι. Στο χώρο ακούγεται μουσική που δημιουργεί διάθεση παιχνιδιού. Με το σύνθημα του εκπαιδευτικού, ο πρώτος παίκτης – η μηχανή του τρένου – επιλέγει και προχωράει μ' έναν τρόπο (αργά, γρήγορα, πηδηχτά, με κουτσό το ένα πόδι, με κοφτές και σπαστές κινήσεις κ.λπ.) και, ταυτόχρονα, με ένα συνδυασμό από παντομιμικές κινήσεις και εκφράσεις του προσώπου, αναπαριστά πως κάτι κάνει (τινάζει τα χέρια προς τα πάνω και χαμογελά, δείχνει κατσούφης κουνώντας το κεφάλι δυο φορές δεξιά και δυο αριστερά κ.λπ.). Ό,τι κάνει ο πρώτος, το κάνουν και οι άλλοι. Μετά από μισό ως ένα λεπτό, δίνει τη θέση του στον επόμενο, ενώ ο ίδιος πηγαίνει σαν τελευταίο βαγόνι στο τρενάκι. Ο επόμενος, που τώρα είναι η μηχανή, αλλάζει το ρυθμό και τις κινήσεις, δίνοντας το προσωπικό του στίγμα σε ό,τι εκείνη τη στιγμή θέλει να κάνει, κάτι που κάνουν κι οι άλλοι.

Καθένας μπορεί να κάνει κάτι στο παιχνίδι, που πιθανόν θα δυσκολέψει κινητικά ή εκφραστικά τους συμπαίκτες, αλλά και που θα προκαλέσει παιγνιώδη ατμόσφαιρα. Άλλωστε, στόχος του παιχνιδιού δεν είναι η πιστή αναπαράσταση αυτού που κάνει κάποιος από πλευρά μιμικής, αλλά η αποδοχή και η ενεργητική συμμετοχή με όλη τη σωματική, συναισθηματική και ψυχοκινητική έκφραση στην οπτική γωνία του άλλου.

### Εκπαιδευτικός

Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε ίσως να πει:

Είμαστε ένα τρένο με μηχανή και βαγόνια. Ένα περίεργο τρένο με ατμομηχανή, που καίει κάρβουνο και κινείται με έναν τρόπο αλλιώςτικο, ένα "intercity" που με ρεύμα κινείται τρελά στις ράγες. Λοιπόν, ό,τι κάνει και η μηχανή, κάνουν και τα βαγόνια....

---

<sup>10</sup> Αυτόθι

# ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ - ΣΧΕΔΙΟ ΖΩΗΣ

11

- Προς Φιλιππησίους Επιστολή Αποστόλου Παύλου (Κεφ. 5' στ. 12)
- *Γνωρίζω και να υπομένω τις ταπεινώσεις των στερήσεων, γνωρίζω και να μη το παίρνω επάνω μου, όταν τα έχω περισσά. Σε κάθε περίπτωση και σε κάθε τι που μου συμβαίνει, έχω μάθει το μυστικό και να χορταίνω και να πεινώ, και να κάνω καλή χρήση, όταν τα έχω άφθονα, και να υπομένω ευχάριστα τη στέρηση.*

Σ' έναν κόσμο **συνεχών αλλαγών**, προσπάθησε, ακόμη κι αν δεν γνωρίζεις το αποτέλεσμα. **Τα λάθη κι οι αποτυχίες δεν αποτελούν σημείο απογοήτευσης αλλά την αρχή ενός νέου ξεκινήματος στη ζωή μας.** Μπορούν να παρέχουν εμπειρίες για μάθηση, να μας ενθαρρύνουν να δοκιμάσουμε νέες δραστηριότητες και να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε ότι **«κανείς δεν είναι τέλειος»**.

*Όταν τα πράγματα δεν πάνε καλά, όπως συμβαίνει φυσικά,  
όταν το μονοπάτι σου μοιάζει συνεχής ανηφοριά,  
όταν από το πλοίο δε φαίνεται η στεριά,  
όταν τα έσοδα είναι μικρά και τα χρέη υψηλά,  
και θέλεις να χαμογελάσεις, αλλά πρέπει να αναστενάξεις,  
όταν οι έγνοιες σε πιέζουν και ξεφυσάς, κι αγκομαχάς και ίσως λίγο παραπατάς,  
ξεκουράσου, αν πρέπει, αλλά μην τα παρατάς.  
Η ζωή είναι περίεργη συχνά και έχει γυρίσματα παράξενα.  
Αλλά ακόμη κι αν ο ρυθμός φαίνεται αργός και ο στόχος μοιάζει μακρινός, μην εγκαταλείπεις, μπορείς να τον πετύχεις.*

## **Η επιτυχία είναι αποτυχία απ' την ανάποδη**

*Είναι η ασημένια απόχρωση στα σύννεφα της αμφιβολίας.  
Και πόσο κοντά ή μακριά είναι ποτέ κανείς δεν ξέρει.  
Μπορεί να είναι κοντά και όταν φαίνεται μακριά.  
Γι' αυτό συνέχισε να αγωνίζεσαι, όταν σε χτυπάνε πιο σκληρά,  
όταν τα πράγματα χειροτερεύουν, τα κύματα αγριεύουν,  
όταν οι ώρες δεν περνούν ως την αυγή, η νύκτα είναι σκοτεινή.  
Κουράγιο, μη μελαγχολήσεις,  
τότε είναι που δεν πρέπει να τα παρατήσεις.*

**Ανώνυμος**

# Εργασία για την τάξη

Γράψετε τις θετικές δηλώσεις με πολύχρωμα μολύβια σε ένα χαρτόνι χρωματιστό, με εικόνες-κολλάζ, αν θέλετε. Συμπληρώστε και με άλλες θετικές δηλώσεις, αν θέλετε. Να τις θυμάστε, να τις επαναλαμβάνετε και να τις λέτε στον εαυτό σας συχνά.

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΘΕΤΙΚΕΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ

- ❖ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΕΛΕΙΟΣ
- ❖ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΤΑ ΚΑΤΑΦΕΡΩ
- ❖ ΕΜΠΙΣΤΕΥΟΜΑΙ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ
- ❖ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΝΑ ΣΥΜΦΩΝΩ ΜΕ ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕ ΟΛΑ
- ❖ ΠΡΟΣΠΑΘΩ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΩ ΚΙ ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΑ ΚΑΛΟ!
- ❖ Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΜΕΤΡΑΕΙ

## ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΩ ΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

### Διαδικασία

#### Διαμόρφωση αίθουσας:

Στο κέντρο της αίθουσας τοποθετούνται σε κυκλική διάταξη τόσες καρέκλες, όσος και ο αριθμός των συμμετεχόντων. Ο δάσκαλος κάνει μία εισήγηση σχετικά με τις δύσκολες στιγμές που περνάμε στην καθημερινή μας ζωή. Πολλές φορές βρισκόμαστε σε δύσκολη θέση στην καθημερινή μας ζωή. Μπορεί να νιώθουμε μοναξιά, άγχος, απόρριψη, απογοήτευση, ντροπή, φόβο ή άλλα αρνητικά συναισθήματα.

Μοιράζεται το φυλλάδιο σε κάθε ένα μαθητή καθώς και η λίστα με τα συναισθήματα και τους ενδεικτικούς τρόπους αντιμετώπισης.

Ο κάθε ένας μαθητής, αφού απαντήσει στα ερωτήματα ανώνυμα, τοποθετεί το φύλλο εργασίας στο «κουτί των συναισθημάτων»<sup>12</sup> που βρίσκεται στο μέσο του κύκλου. Στη συνέχεια καλούνται οι μαθητές να πάρουν ένα φύλλο εργασίας που να μην είναι το δικό τους, το διαβάζει ο καθένας και γίνεται συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων στην Ομάδα.

---

<sup>12</sup> ΘΕΟΔΟΣΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. «Η Συναισθηματική Νοημοσύνη στο Σύγχρονο Σχολείο», εκδ. Γρηγόρη.



## Φύλλο Εργασίας

Αγαπητό μου παιδί

Το φυλλάδιο που θα διαβάσεις έχει σχεδιαστεί για να σε βοηθήσει, ώστε να προετοιμαστείς καλύτερα για τη μετάβασή σου στο Γυμνάσιο. Προσπάθησε να είσαι ειλικρινής με τον εαυτό σου, όταν συμπληρώνεις τα ερωτήματα. Πρέπει να ξέρεις ότι είναι ανώνυμο και δεν υπάρχουν σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις.

### Ερωτήματα:

**α)** Αφού διαλέξεις κάποιες καταστάσεις<sup>13</sup> (μέχρι τρεις) από τις παρακάτω, να τις γράψεις μέσα στα συννεφάκια. Στις γραμμές από κάτω να γράψεις κάποια συναισθήματα.

- Φοβάμαι για τη μετάβασή μου στο Γυμνάσιο. Οι δάσκαλοι θα είναι αυστηροί;
- Η βαθμολογία μου στο σχολείο τον τελευταίο καιρό είναι χάλια.
- Με ενοχλούν διαρκώς κάποια παιδιά.
- Ο Δάσκαλος με αγνοεί επιδεικτικά, σπάνια με ρωτάει.
- Έκαναν πάρτι κάποιοι συμμαθητές και δεν με κάλεσαν.
- Με κοροϊδεύουν για την εμφάνισή μου και με παρομοιάζουν με ένα ζώο.
- Κανείς δε μου μιλάει στο διάλειμμα.
- Με χτύπησαν χωρίς λόγο και δεν μπορούσα να αντιδράσω.
- Δεν με επέλεξαν για την ομάδα του σχολείου.
- Έριξαν την ευθύνη σ' εμένα για κάτι που δεν έκανα, χωρίς να φταίω πραγματικά.
- Μπορείς να γράψεις μία δική σου καθημερινή ιστορία.



.....

**β)** Τι θα ήθελες να γίνει, για να νιώσεις πιο όμορφα;

.....

.....

**γ)** Τι θα έκανες, για να τις αντιμετωπίσεις;

.....

.....

Σημείωση: \*Το φυλλάδιό σου βάλτο στο «κουτί» που βρίσκεται στο μέσον του κύκλου.

<sup>13</sup> Θεοδοσάκης Δημήτρης. «Η Συναισθηματική Νοημοσύνη στο Σύγχρονο Σχολείο».

## ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

1. ΧΑΡΑ	7. ΘΥΜΟΣ	13. ΖΗΛΙΑ	19. Κάποιο άλλο
2. ΑΓΧΟΣ	8. ΝΤΡΟΠΗ	14. ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗ	
3. ΦΟΒΟΣ	9. ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟΣ	15. ΣΤΕΝΟΧΩΡΙΑ	
4. ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ	10. ΠΕΡΗΦΑΝΙΑ	16. ΕΥΤΥΧΙΑ	
5. ΑΓΑΠΗ	11. ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ	17. ΟΡΓΗ	
6. ΗΡΕΜΙΑ	12. ΑΜΗΧΑΝΙΑ	18. ΕΚΠΛΗΞΗ	

### ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

1. Συζητώ με το Δάσκαλό μου.
2. Μιλώ με ένα φίλο/μία φίλη ή με τους γονείς μου για το πρόβλημά μου.
3. Συμμετέχω σε προγράμματα του Σχολείου μου (Θέατρο, Μουσική, Χορός και άλλα).
4. Βλέπω μία αστεία ταινία στην τηλεόραση.
5. Παίζω επιτραπέζια παιχνίδια.
6. Ακούω μουσική, για να ηρεμήσω.
7. Σκέφτομαι όμορφες εικόνες, για να διώξω αρνητικές σκέψεις από το μυαλό μου.
8. Μετρώ από μέσα μου έως το 100, για να ελέγξω το θυμό μου.
9. Κάνω ποδήλατο και ξεχνιέμαι.
10. Απομακρύνομαι από το σημείο τσακωμού.
11. Γράφω στο ημερολόγιό μου σκέψεις και συναισθήματα.
12. Φωνάζω δυνατά, βρίζω ή χτυπώ τους άλλους.
13. Προσπαθώ να μπω στη θέση εκείνου με τον οποίο είχα έναν τσακωμό.
14. Χτυπάω δυνατά την πόρτα.
15. Παίζω μπάλα, για να εκτονωθώ.
16. Ξεσπάω σε κλάματα.
17. Οργανώνω το χρόνο μου και τις δουλειές μου, για να μην ξανασυμβεί.
18. Παίζω παιχνίδια στον Υπολογιστή.
19. Συμμετέχω σε εξωσχολικές δραστηριότητες.
20. Ζωγραφίζω, για να ξεχαστώ.
21. Διαβάζω ένα βιβλίο ή ένα αγαπημένο κόμικ.
22. Κάτι άλλο.

# ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

## ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Η επίσκεψη σε Γυμνάσιο προγραμματίζεται από την αρχή της σχολικής χρονιάς, σε χρονική περίοδο που θα ορίσει ο δάσκαλος, σε συνεργασία με το Διευθυντή ή τη Διευθύντρια του Γυμνασίου. Θα είναι ωφέλιμο ο Δάσκαλος να εξηγήσει στους μαθητές ότι η επίσκεψη γίνεται σε Γυμνάσιο ανεξάρτητα αν θα φοιτήσουν σε αυτό, για να μη δημιουργηθεί ανταγωνισμός, σε περίπτωση που υπάρχουν στην περιοχή Γυμνάσια πολύ κοντά μεταξύ τους.

Παρακάτω διατίθεται ένα **ενδεικτικό ερωτηματολόγιο** για **συνέντευξη** σε θέματα **πληροφόρησης** σχετικά με τη μετάβαση στο Γυμνάσιο. Μπορεί ο κάθε εκπαιδευτικός να διαμορφώσει με τους μαθητές ένα ερωτηματολόγιο **σύμφωνα με τις ανάγκες** τους, θέτοντας τα παρακάτω **ερωτήματα**.

1. Αν σας ρωτούσαμε ή αν σας λέγαμε να πάρετε **συνέντευξη** από τους **μαθητές/μαθήτριες** του Γυμνασίου, τι θα ρωτούσατε;
2. Αν σας λέγαμε να πάρετε συνέντευξη από τους **εκπαιδευτικούς**, τι θα θέλατε να τους ρωτήσετε;
3. Αν σας λέγαμε να πάρετε συνέντευξη από το **Δεκαπενταμελές Συμβούλιο**, τι θα θέλατε να τους ρωτήσετε;

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1. Τι ώρα αρχίζουν τα μαθήματα στο Γυμνάσιο, πόσα λεπτά διαρκεί η διδακτική ώρα, τι ώρα τελειώνουν;
2. Πόσα διαλείμματα κάνετε στο Γυμνάσιο και πόσα λεπτά διαρκεί το κάθε ένα;
3. Έχετε διαφορετικό καθηγητή για κάθε μάθημα;
4. Έχετε την ίδια αίθουσα ή μπαίνετε σε διαφορετική αίθουσα για κάθε μάθημα;
5. Διδάσκονται διαφορετικά μαθήματα στο Γυμνάσιο απ' αυτά του Δημοτικού και πόσο δύσκολα ήταν για σας αυτά τα καινούρια μαθήματα;
6. Όταν ο καθηγητής παραδίδει το μάθημα, μπορούμε να κρατάμε σημειώσεις;
7. Ποια από τα μαθήματα είναι εξεταζόμενα στο τέλος της σχολικής χρονιάς;
8. Πόσα τρίμηνα υπάρχουν και από τι εξαρτάται η βαθμολογία του κάθε τριμήνου;
9. Πόσα διαγωνίσματα γίνονται σε κάθε τρίμηνο και πόση χρονική διάρκεια έχουν;
10. Πώς αντιμετωπίζονται οι μαθητές που έχουν σοβαρές δυσκολίες με τα μαθήματά τους; Προσφέρεται κάποιου είδους βοήθεια από το σχολείο σε αυτούς τους μαθητές;
11. Υπάρχει Κανονισμός Λειτουργίας του Σχολείου; Πόσο διαφορετικοί και αυστηροί είναι οι κανονισμοί σε θέματα ώρας προσέλευσης, χρήση κινητού, σεβασμού, αλληλοκατανόησης, ανεπιθύμητων συμπεριφορών, αδικαιολόγητων απουσιών, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων;
12. Πόσες απουσίες πρέπει να συμπληρώσει κάποιος, για να μείνει ανεξεταστέος ή στάσιμος;
13. Όταν απουσιάζει ένας καθηγητής ή καθηγήτρια, έχουμε ακούσει να λένε τα παιδιά ότι έχουν κενό. Τι σημαίνει αυτό;
14. Μπορούν οι μαθητές να βγαίνουν έξω από το σχολικό χώρο κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων ή των κενών τους;
15. Λειτουργούν προγράμματα δραστηριοτήτων πολιτιστικού, περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, αγωγής υγείας κ.ά. ή τι άλλου είδους εκδηλώσεις ή γιορτές γίνονται;
16. Πόσες εκπαιδευτικές επισκέψεις ή εκδρομές κάνετε στη διάρκεια της χρονιάς;
17. Στο Δημοτικό έχουμε το κάθε τμήμα το δικό του δάσκαλο, στον οποίο απευθυνόμαστε για προβλήματα που αντιμετωπίζουμε. Στο Γυμνάσιο τι γίνεται;
18. Στο Γυμνάσιο μπορούμε να ζητήσουμε να μπούμε στην ίδια τάξη με φίλους μας;
19. Υπάρχει τρόπος να εκφράσουμε τα προβλήματά μας, τα παράπονά μας ή τις δυσκολίες μας;
20. Αν σας ρωτούσαμε ή αν σας λέγαμε να πάρετε συνέντευξη από τους μαθητές/μαθήτριες του Γυμνασίου, τι θα ρωτούσατε;
21. Αν σας λέγαμε να πάρετε συνέντευξη από τους εκπαιδευτικούς, τι θα θέλατε να τους ρωτήσετε;
22. Αν σας λέγαμε να πάρετε συνέντευξη από το Δεκαπενταμελές Συμβούλιο, τι θα θέλατε να τους ρωτήσετε;



# Ετοιμάζομαι για το Γυμνάσιο

(πριν από την επίσκεψη στο Γυμνάσιο)

1. Χρωμάτισε τις λέξεις που εκφράζουν τα συναισθήματά σου για το Γυμνάσιο.

άγχος

συγκίνηση

χαρά

ανασφάλεια

λύπη

ενθουσιασμός

περιέργεια

αγωνία

απελπισία

φόβος

ανακούφιση

ζήλια

απογοήτευση

αδιαφορία

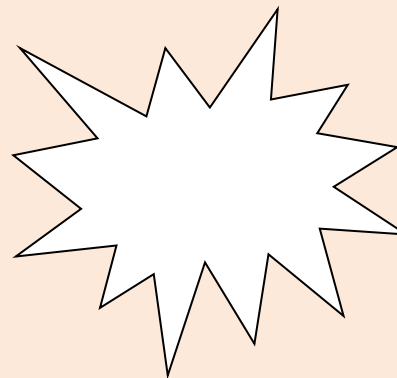
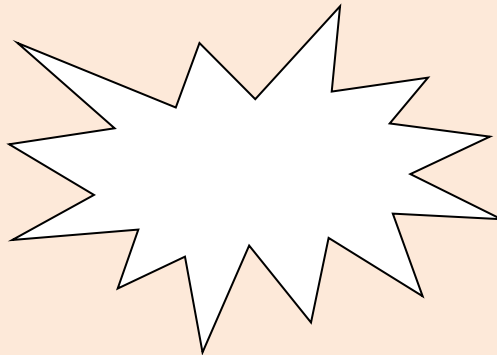
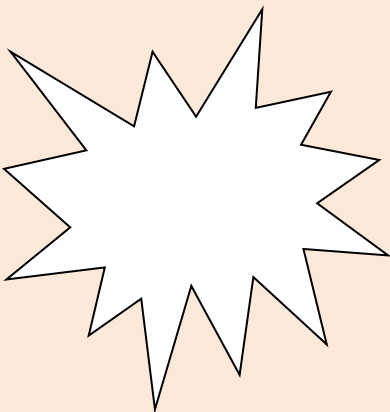
πανικός

ανησυχία

ευτυχία

αναστάτωση

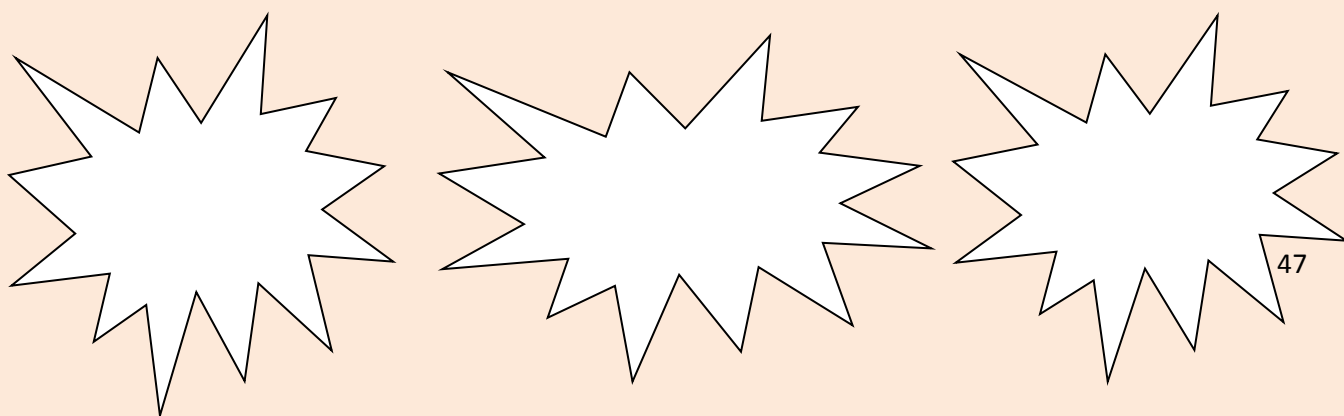
2. Γράψε τα τρία πιο έντονα συναισθήματά σου για το Γυμνάσιο.



3. Χρησιμοποίησε το πιο κάτω ορθογώνιο, για να εκφράσεις τα συναισθήματά σου για το Γυμνάσιο. Μπορείς να ζωγραφίσεις κάτι που νιώθεις ή μπορείς να χρησιμοποιήσεις απλά διάφορους συνδυασμούς χρωμάτων που νομίζεις ότι εκφράζουν τα συναισθήματά σου.



4. Γράψε τα τρία πιο έντονα συναισθήματα που νιώθεις για το Γυμνάσιο, μετά την επίσκεψή σου.



## ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

### Πιλοτικά εφαρμόστηκε μέρος των δραστηριοτήτων:

#### α) Από Γαϊτανάρου Μαγδαληνή, Δασκάλα: Σχολικό έτος 2014-2015

Ονομάζομαι Γαϊτανάρου Μαγδαληνή και είμαι δασκάλα σε Δημοτικό Σχολείο των Αθηνών. Φέτος έχω την Στ' τάξη και σε συνεργασία με την κ. Μήτου Αγγελική, καθηγήτρια Αγγλικών του σχολείου μας, αναλάβαμε να εφαρμόσουμε το πρόγραμμα:

#### "Μετάβαση από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο".

Αρχικά, ξεκινήσαμε με αναζήτηση υλικού στο Διαδίκτυο, καθώς και με συζήτηση μεταξύ μας για τις δραστηριότητες που θα μπορούσαμε να κάνουμε τόσο στην τάξη με τους μαθητές, όσο και εκτός σχολικής τάξης. Στην πορεία αποφασίσαμε να απευθυνθούμε στο **ΚΕΣΥΠ Πατησίων** για μια πιο οργανωμένη προσέγγιση του θέματος. Το πρόγραμμα είχε **διάρκεια 5 μήνες** περίπου, από τον Ιανουάριο έως και τα τέλη Μαΐου. Κάθε βδομάδα **αξιοποιούσαμε μία από τις τρεις ώρες της Ευέλικτης Ζώνης**.

Οι πρώτες δραστηριότητες αφορούσαν στην καλύτερη γνωριμία των παιδιών με τη μορφή παιχνιδιών. Έπειτα ακολούθησαν άλλες δραστηριότητες, ώστε να διερευνηθούν οι ανησυχίες και τα συναισθήματά τους. Επίσης, θεωρήθηκε σημαντικό να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη σωστή διαχείριση πιθανών αρνητικών εμπειριών που μπορεί να έχουν και στις αλλαγές που θα γίνουν τόσο στο σώμα τους, όσο και στο περιβάλλον τους. Προς τα τέλη Απριλίου **οργανώθηκε η επίσκεψη στο Γυμνάσιο** της γειτονιάς και ήταν πολύ **αισιόδοξα τα μηνύματα** που λάβαμε από τους μαθητές μας, κατά την επιστροφή στο σχολείο μας, καθώς ήταν πολύ πιο ήρεμοι οι μαθητές για ό,τι είχε σχέση με το Γυμνάσιο. Με ευχές και μηνύματα για την ομαλή τους μετάβαση στο Γυμνάσιο, ολοκληρώθηκε αυτό το πρόγραμμα που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στο σχολείο μας. Το υλικό που οργανώθηκε και η **εμπειρία που αποκομίσαμε** θα είναι πλέον **πολύτιμα**, καθώς το πρόγραμμα είναι ξεκάθαρο ότι θα συνεχιστεί και τις επόμενες χρονιές.

#### β) Από Κρασάκη Αντώνη, Δάσκαλο: Σχολικό έτος 2009-2015

Η **αλλαγή σχολείου** είναι μία από ένα **πλήθος αλλαγών** στη ζωή μας. Από τη γέννηση στην παιδική ηλικία, από το σπίτι στο Νηπιαγωγείο, από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό, από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο, από το Γυμνάσιο στο Λύκειο και από το Λύκειο στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση. Οι περισσότερες από τις πιο πάνω αλλαγές θεωρούνται σε ένα μεγάλο βαθμό μία φυσική διαδρομή ή,

τουλάχιστον, μία απαραίτητη μεταβατική περίοδος στη ζωή ενός ανθρώπου και, επομένως, συνήθως λαμβάνονται ως δεδομένες. Ωστόσο, η αλλαγή σχολείου, και ιδιαίτερα η **μεταβατική περίοδος** μεταξύ **Δημοτικού** και **Γυμνασίου**, θεωρείται σαν ένα πολύ **κρίσιμο στάδιο** στην εκπαίδευση. Αυτό γιατί οι δύο βαθμίδες εκπαίδευσης χαρακτηρίζονται από έκδηλες διαφορές, ενώ, ταυτόχρονα, αυτό το μεταβατικό στάδιο συμπίπτει με το **πέρασμα** από την **παιδική ηλικία** στην **εφηβεία**.

Τα τελευταία έξι χρόνια έχω τρέξει τρεις φορές το πρόγραμμα **«Ομαλή μετάβαση στο Γυμνάσιο»**. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει αρχική αξιολόγηση-διερεύνηση της άποψης που έχουν οι μαθητές της ΣΤ' τάξης για το Γυμνάσιο. Στη συνέχεια γίνονται διάφορες δραστηριότητες, προκειμένου να λυθούν απορίες, να διαλυθούν τυχόν φόβοι και ανασφάλειες. Μία από αυτές τις δραστηριότητες είναι και η **επίσκεψη των μαθητών** στο Γυμνάσιο όπου θα φοιτήσουν. Εκεί ενημερώνονται από το Διευθυντή και κάποιους Καθηγητές για τη λειτουργία του Γυμνασίου, ξεναγούνται στους χώρους του σχολείου, μπαίνουν σε τάξεις και παρακολουθούν μαθήματα, στα οποία και συμμετέχουν ενεργά.

Η **δράση είχε πολύ θετική ανταπόκριση** και έγινε αποδεκτή με μεγάλη χαρά κι ενθουσιασμό από τους μαθητές και τους γονείς τους. **Η δράση βοήθησε πολύ τους μαθητές να προσαρμοστούν όσο γίνεται πιο ομαλά στη νέα τους μαθησιακή πορεία και να αξιοποιήσουν με τον καλύτερο τρόπο τις δυνατότητές τους.** Διδάσκω 31 χρόνια και με έχει εντυπωσιάσει το γεγονός ότι **οι μαθητές** που πήραν μέρος στη συγκεκριμένη δράση είναι αυτοί που **μιλούν με άνεση και χωρίς κανένα άγχος για την επικείμενη μετάβασή τους στο Γυμνάσιο.**

**γ) Από Μαστρομιχαλάκη Αγγελική (Δρ. Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου):  
Σχολικό έτος 2013-2014**

### **Με οδηγό τα Αρχαία Ελληνικά Γνωμικά**

Η εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο υποστηρίζει την **πολύπλευρη ανάπτυξη** των **παιδιών** και αποτελεί αυτή καθαυτή την καλή **προετοιμασία** για το Γυμνάσιο. Επικεντρωθήκαμε στη φάση της Προετοιμασίας των μαθητών και στη Μεταφορά. Την Επαγωγή και την Ενσωμάτωση θα τη συναντούσαν στο Γυμνάσιο. Οι μαθητές μας της ΣΤ' τάξης είχαν πάρα πολύ άγχος για το Γυμνάσιο και θεωρούσαν ότι είναι κάτι πάρα πολύ δύσκολο. Κυρίως είχαν φοβίες όσον αφορά: στα Αρχαία Ελληνικά – ως μάθημα, τους καθηγητές και τον παιδαγωγικό τρόπο προσέγγισης των παιδιών. Οι μαθητές μας, ιδιαίτερα τα αγόρια, είχαν εισπράξει από τις οικογένειές τους απαισιόδοξα μηνύματα, που δεν θα τους βοηθούσαν να προχωρήσουν με αισιοδοξία και σταθερό βηματισμό προς το Γυμνάσιο.



Ως σχολείο επενδύσαμε στη συνεργασία μας με τους Γονείς και τις οικογένειες των μαθητών. **Οι συχνές ερωτήσεις των μαθητών της Στ' τάξης** με οδήγησαν να τους διδάξω **στην Ευέλικτη Ζώνη** μέσα από ένα Πολιτιστικό Πρόγραμμα **Αρχαία Ελληνικά Ρητά**. Έτσι θα γίνονταν πιο φιλικά και αγαπητά στα παιδιά, προτού τα γνωρίσουν στην Α' τάξη του Γυμνασίου. Ως τελική δράση Μετάβασης, πραγματοποιήσαμε μία επίσκεψη στο γειτονικό Γυμνάσιο.

#### **δ) Από Μορφόπουλο Δημήτρη**

#### **(Φυσικός, τέως Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο ΚΕΣΥΠ Πειραιά)**

Δεν μπορώ να ξεχάσω την **εμπειρία** μου σε ένα μικρό χωριό της **Φινλανδίας**. Οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου **συνυπήρχαν** για δέκα περίπου χρόνια με τους μαθητές του Γυμνασίου. Έτσι η μετάβαση από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο ήταν ομαλή και χωρίς τις έντονες αλλαγές στις ιδιαίτερα ευαίσθητες αυτές ηλικίες. Η ελληνική εμπειρία της μετάβασης αυτής, δηλαδή από τον ένα δάσκαλο/δασκάλα στους διαφορετικούς κατά ειδικότητα στο Γυμνάσιο και από το ένα κτίριο στο άλλο, εκεί φαινόταν σαν πιο φυσιολογική στα μάτια των παιδιών.

Επίσης, ο προγραμματισμός της επίσκεψης των μαθητών του Γυμνασίου (της τελευταίας τάξης αποφοίτησης) στο πλησιέστερο Τεχνικό ή Γενικό Λύκειο για μία εβδομάδα και η ένταξη των μαθητών στην παρακολούθηση της διδασκαλίας, από συνεντεύξεις μαθητών αυτής της ηλικίας φάνηκε πως ήταν πολύ θετικά βήματα. Κάτι τέτοιο οραματίστηκαν και οι γνήσιοι παιδαγωγοί που ασχολούνται με τη μετά το Δημοτικό πορεία των μαθητών τους και σχεδίασαν αυτό το εργαλείο μετάβασης.

**Εύχομαι οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν δημιουργικά τη «βαλιτσούλα» και να βιώσουν τις αναπόφευκτες αλλαγές της ζωής, χωρίς τα σύνδρομα της αγωνίας και του άγχους της μετάβασης από το ένα επίπεδο στο άλλο.**

# ΤΥΠΟΙ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

## ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΟΛΛΟΙ ΤΥΠΟΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

- **Γυμνάσια Γενικής Εκπαίδευσης**
- **Πειραματικά** Γυμνάσια (πειραματική εφαρμογή προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας, πειραματική χρήση σχολικών βιβλίων και άλλων μέσων εκπαιδευτικής τεχνολογίας)
- **Μουσικά** Γυμνάσια
- **Καλλιτεχνικά** Γυμνάσια
- **Διαπολιτισμικής Αγωγής και Εκπαίδευσης**
- **Εκκλησιαστικά** Γυμνάσια
- **Γυμνάσια Ειδικής Αγωγής** και Εκπαίδευσης

## ΣΧΟΛΕΙΑ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΤΗΚΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

	A	B	C	D	E	F
1	Σχολείο	Διεύθυνση	ΤΚ	Περιοχή	Τηλέφωνο	Τηλέφωνο2
2	<a href="#">67ο Γυμνάσιο Αθηνών</a>	Λιοσίων 195 & Στενημάχου	10445	Πλ. Αττικής	2108310330	
3	<a href="#">41ο Γυμνάσιο Αθηνών</a>	Λέλας Καραγιάννη 16-18	11252	Πλ. Αμερικής	2108624588	2108624694
4	<a href="#">19ο Γυμνάσιο Αθηνών</a>	Αντ. Καμπάνη 11	11252	Αγ. Μελετίου	2108673932	
5	8ο Γυμνάσιο Αθηνών	Νικοπόλεως 33	11253	Πλ. Κολιάτσου	2108670658	
6	<a href="#">Γ/σιο Διαπολιτισμικής Εκπ/σης Αθ.</a>	ΗΠΕΙΡΟΥ 4		ΑΘΗΝΑ	2105249574	2105243873
7	<a href="#">20ο Γυμνάσιο Αθηνών</a>	Ζυμπρακάκη 46 - 48	10445	Κάτω Πατήσια	2108325400	
8	48ο Γυμνάσιο Αθηνών	Κόρακα & Παρασκευοπούλου	10445	Κάτω Πατήσια	2108320085	
9	54ο Γυμνάσιο Αθηνών	Καλαμά 2	10443	Σεπόλια	2105142038	
10	<a href="#">4ο Γυμνάσιο Αθηνών</a>	Σάμου 46	10439	Στ. Λαρίσης	2108830759	
11	<a href="#">14ο Γυμνάσιο Αθηνών</a>	Αν. Ζώνη 28	11741	Κουκάκι	2109227230	2109236413
12	<a href="#">42ο Γυμνάσιο Αθηνών</a>	Μιχαήλ Βόδα 12	10439	Πλ. Βάθη	2108217761	2108256697
13	9ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΤΡΩΩΝ 2	11851	ΘΗΣΕΙΟ	2103469391	2103469391
14	12ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΣΦΗΤΤΙΩΝ 3 & ΚΕΙΡΙΑΔΩΝ	11854	Κ. ΠΕΤΡΑΛΩΝΑ	2103464974	
15	50ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΟΥ & ΔΟΡΔΟΥ,	10443	ΚΟΛΩΝΟΣ	2105136686	2105136686
16	51ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΠΥΛΟΥ & ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ	10441	ΑΚ. ΠΛΑΤΩΝΟΣ	2105140579	2105124771
17	52ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ 2-4,	10444	ΚΟΛΩΝΟΣ	2105122698	
18	54ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΚΑΛΑΜΑ 2,	10443	ΣΕΠΟΛΙΑ	2105142038	
19	62ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΠΑΝΔΩΡΟΥ ΚΑΙ ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΥ	11852	Κ.ΠΕΤΡΑΛΩΝΑ	2103478171	2103478171
20	63ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΟΡΦΕΩΣ ΚΑΙ ΑΜΦΙΠΟΛΕΩΣ	11856	ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ	2103471240	2103471240
21	66ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ 6	10441	ΑΚ. ΠΛΑΤΩΝΟΣ		

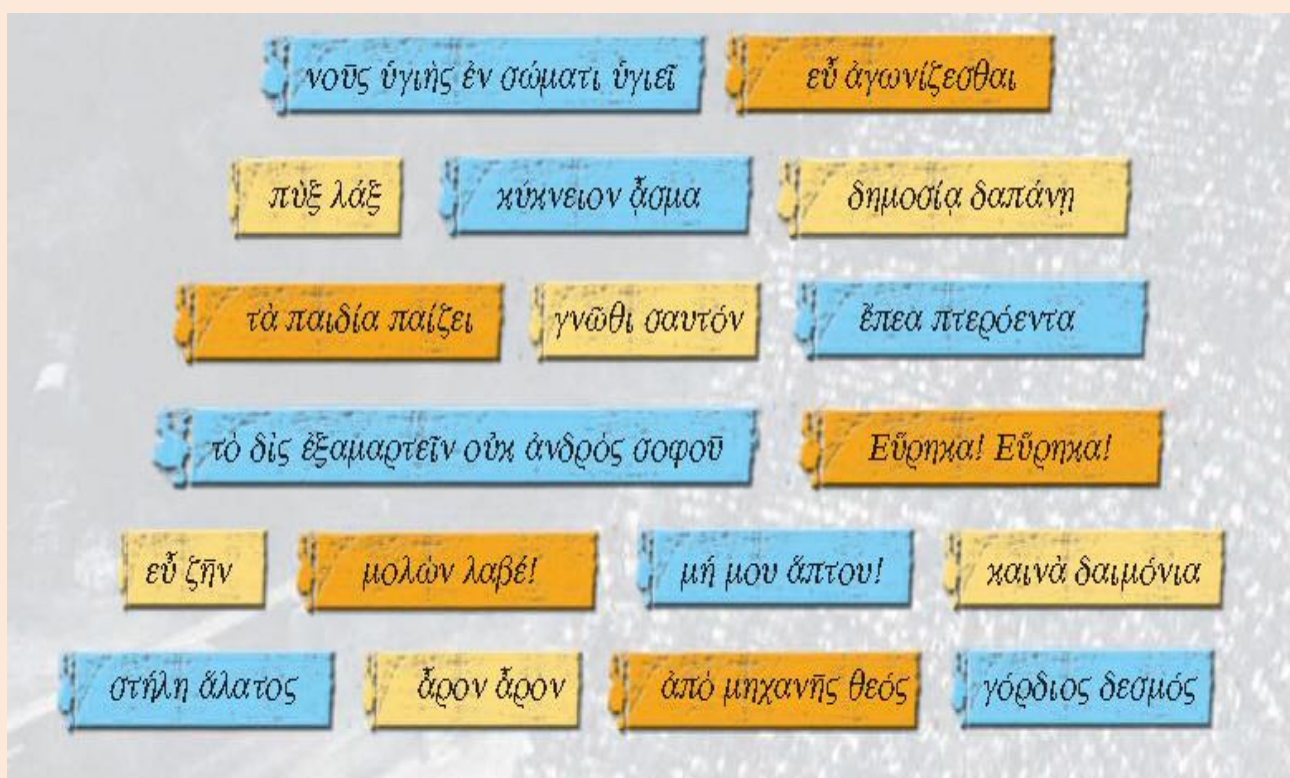
**ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ**  
**ΓΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ**



# «Αρχαία Ελληνικά ρητά».<sup>14</sup>

## «μία γοητευτική εξερεύνηση»

Επιδιώκουμε, με την ανθολόγηση αρχαίων ελληνικών ρητών και την αξιοποίηση της συνεργατικής μάθησης μέσω των ομάδων εργασίας, τα παιδιά, με τρόπο απλό και ευχάριστο, να αγαπήσουν τα Αρχαία Ελληνικά, να πάψουν να τα θεωρούν δύσκολα και ακόμη να πιστέψουν ότι είναι χρήσιμα.



<sup>14</sup> Πηγή: Νικόλαος Μπεζαντάκος, Αμφιλόχιος Παπαθωμάς, Ευαγγελία Λουτριανάκη, Βασίλειος Χαραλαμπάκος: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ, <http://www.minedu.gov.gr>.

## ΚΑΡΤΕΣ

**«Παιδεία τοῖς ἀνθρώποις,  
δεύτερος ἥλιός ἐστι»**

(Πλάτων)

«Η παιδεία είναι δεύτερος ήλιος  
για τους ανθρώπους.»

**«Τῆς παιδείας αἱ μὲν ρίζαι πικραί,  
οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς»**

(Ἀριστοτέλης)

«Της παιδείας οι ρίζες είναι πικρές,  
μα οι καρποί γλυκοί.»

**«Ἀναγκαιότατον μάθημα τὸ  
ἀπομαθεῖν τὰ κακά»**

Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον 2.31.34

Το πιο απαραίτητο μάθημα  
είναι να λησμονεί κανείς τα  
κακά που έμαθε.

**“Βακτηρία γὰρ ἐστὶ παιδεία  
βίου”**

Μένανδρος, Γνώμαι Μονόστιχοι

Η παιδεία είναι στήριγμα στη ζωή.

**“ἔργον δ’ οὐδὲν ὄνειδος,  
ἀεργίῃ δὲ τ’ ὄνειδος”**

Ἡσίοδος, *Ἔργα καὶ Ἡμέραι*,  
στ. 311

Ἡ δουλειά δεν εἶναι ντροπή·  
ντροπή εἶναι να μην κάνεις  
τίποτε.

**“Λίαν φιλῶν σεαυτὸν, οὐχ  
ἔξεις φίλον.”**

Μένανδρος, *Γνώμαι Μονόστιχοι*

Εάν αγαπάς υπερβολικά τον  
εαυτό σου, δε θα έχεις φίλους.

**“Ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας  
ἔφυ”**

Εὐριπίδης, *Φοίνισσαι*, στ. 469

Ἡ ἀλήθεια λέγεται με απλά λόγια.

**“Κρεῖττον τοῖς ποσὶν ὀλισθεῖν ἢ  
τῇ γλώσσῃ”**

Διογένης Λαέρτιος, *Βίοι  
Φιλοσόφων* 7.26

Εἶναι προτιμότερο το  
στραβοπάτημα με τα πόδια, παρά  
με τη γλώσσα.

**«Πενίαν φέρειν ού παντός,  
ἀλλ' ἄνδρὸς σοφοῦ»**

**Μένανδρος, Γνώμαι Μονόστιχοι**

Δεν μπορεί ο καθένας να αντέξει τη φτώχεια, παρά μόνο ο σοφός.

**«Τιμαὶ γὰρ καὶ ἄθλα, δελέατα  
ἃ ὁ θεὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις,  
μεγάλων πόνων καὶ ἰδρώτων  
εἰς ἀνάγκας καθιστᾶσι»**

**Ἄντιφῶν 49 (ἐκδ. Diels-Kranz)**

Οι τιμές και τα βραβεία, δολώματα που ο θεός έδωσε στους ανθρώπους, τους αναγκάζουν να υπομένουν μεγάλα βάσανα και μόχθους.

**«Οὐκ ἔστιν οὐδὲν κρεῖσσον  
ἢ φίλος σαφής, οὐ πλοῦτος,  
οὐ τυραννίς»**

**Εὐριπίδης, Ὀρέστης, στ.1155-6**

Τίποτε δεν είναι καλύτερο από τον ειλικρινή φίλο, ούτε τα πλούτη ούτε το βασιλικό αξίωμα.



**Χαρακτηριστικό παράδειγμα στενών φίλων ήταν ο Αχιλλέας και ο Πάτροκλος. Στην εικόνα ο Αχιλλέας δένει με προσοχή το τραύμα του φίλου του (περ. 500 π.Χ.)**

**Αρχαιολογικό Μουσείο Βερολίνου).**

**«Αδύνατον οίκεϊσθαι πόλιν  
ἄνευ δικαιοσύνης  
καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς»**

Ἀριστοτέλης, *Πολιτικά* 1283a 21

Εἶναι αδύνατο να υπάρξει πόλη  
χωρίς δικαιοσύνη και πολιτική  
αρετή.

**«Πρὸς δὲ τὸν φίλον ἔχειν  
ὥσπερ πρὸς αὐτὸν  
(ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος  
αὐτός)»**

Ἀριστοτέλης, *Ἠθικά*  
*Νικομάχεια* 1166a 31

Στο φίλο να συμπεριφέρεσαι  
ὅπως στον εαυτό σου  
(γιατί ο φίλος είναι ένας άλλος  
σου εαυτός).

**“Τρόπου καλοκαγαθίαν  
ὄρκου πιστοτέραν ἔχε”**

Στοβαῖος, *Ἀνθολόγιον* 3.37.30

Τον χρηστό χαρακτήρα να  
εμπιστεύεσαι πιο πολύ και  
ἀπὸ τον ὄρκο.

**“Φθείρουσιν ἤθη χρήθ’  
ὀμιλῖαι κακαί.”**

Μένανδρος, *Γνώμαι*  
*Μονόστιχοι*

Οι κακές συναναστροφές  
φθείρουν τα χρηστά ἤθη.



# Νεοελληνική Λογοτεχνία

## Κείμενα<sup>15</sup>

---

<sup>15</sup> Θεοδόσης Πυλαρινός, Σοφία Χατζηδημητρίου, Λάμπρος Βαρελάς. «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου»: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ.

## Κάτω στις μαργαρίτας το αλωνάκι <sup>16</sup>



Κάτω στις μαργαρίτας το αλωνάκι  
Στήσαν χορό τρελό τα μελισσόπουλα  
Ιδρώνει ο ήλιος τρέμει το νερό  
Φωτιάς σουσάμια σιγοπέφτουνε  
Στάχια ψηλά λυγίζουνε το μελαψό ουρανό.

[...]

Πέρα μέσ' στα χρυσά νταριά κοιμούνται αγοροκόριτσα  
Ο ύπνος τους μυρίζει πυρκαγιά  
Στα δόντια τους ο ήλιος σπαρταράει  
Απ' τη μασχάλη τους γλυκά στάζει το μοσχοκάρυδο.

**Οδυσσέας Ελύτης**

Ο. Ελύτης, *Ποίηση*, Ίκαρος

### Διαθεματική εργασία

Ζωγραφίστε από τις εικόνες των ποιημάτων αυτήν που σας αρέσει περισσότερο. Δημιουργήστε ένα μεγάλο πίνακα-κολάζ με τις εικόνες αυτές.

<sup>16</sup> Θεοδόσης Πυλαρινός, Σοφία Χατζηδημητρίου, Λάμπρος Βαρελάς. «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου»: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ.

## Λαϊκό παραμύθι

# Το πιο γλυκό ψωμί<sup>17</sup>

*«Το παραμύθι που ακολουθεί είναι κεφαλλονίτικη παραλλαγή μιας παλαιάς λαϊκής αφήγησης. Ανήκει στον ευρύ τύπο των διηγηματικών ή κοσμικών παραμυθιών, τα οποία αναφέρονται στις περιπέτειες των ανθρώπων χωρίς να χρησιμοποιούν υπερφυσικά στοιχεία. Ειδικότερα, το συγκεκριμένο παραμύθι κατατάσσεται στην κατηγορία των διδακτικών παραμυθιών που, όπως παρατηρεί ο Δ. Λουκάτος, «έχουν πάντα μέσα τους μια διάθεση για διδασκαλία».*

Κάποτε ήταν ένας πλούσιος βασιλιάς, πολύ πλούσιος, που ό,τι επιθυμούσε η καρδιά του το 'χε. Όλα τα είχε, και τον έλεγαν ευτυχισμένο, ώσπου έπαθε μια παράξενη ανορεξιά και δεν είχε όρεξη να βάλει τίποτα στο στόμα του. Σιγά σιγά αδυνατίζε, κι άρχισε να γίνεται γκρινιάρης και παράξενος. Πολλοί γιατροί επήγαιναν και τον έβλεπαν, μα τα γιατρικά τους τίποτα δεν μπορούσαν να του κάμουν. Η ανορεξιά του βασιλιά όλο και κρατούσε, κι εκείνος έρεβε μέρα με την ημέρα. Τίποτα δε λιμπιζόταν να φάει· ούτε «του πουλιού το γάλα», που λέει ο λόγος. Οπού κάποια μέρα, έτυχε να περνάει από το παλάτι του ένας ασπρομάλλης γέροντας φτωχός, που ήτανε όμως σοφός κι ήξερε από γιατρικά. Του είπανε λοιπόν για το βασιλιά, κι ανέβηκε να τον δει. «Μήπως κουράζεσαι, βασιλιά μου;», τον ρώτησε. «Τι λες, γιατρέ μου», του λέει ο βασιλιάς. «Όλη μέρα ξαπλωμένος απάνου στο θρόνο μου, ούτε το μικρό μου δαχτυλάκι δεν κουνώ». «Μήπως έχεις έγνοιες και σκοτούρες για το λαό σου;» «Όχι, κάθε άλλο. Εγώ ζω ξέγνοιαστος, και καρφάκι δε μου καίεται για κανέναν!» «Μήπως επιθύμησες ποτέ σου κάτι και δεν μπόρεσες να το 'χεις;» «Ούτε κι αυτό! Βασιλιάς είμαι, κι ό,τι γυρέψω, το βλέπω μπροστά μου!...». Σκέφτηκε, σκέφτηκε λίγο ο γέροντας, ύστερα γυρίζει και λέει του βασιλιά: «Άκουσε, βασιλιά μου: Καθώς βλέπω, δεν έχεις τίποτα σοβαρό. Εκείνο που φταίει και δεν έχεις όρεξη να τρως, είναι το ψωμί που σου δίνουν στο παλάτι! Να διατάξεις να σου φέρουν να φας το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου. Αν μπορέσεις να το 'χεις αυτό, τότε θα γιαιτρευτείς!».

Από την ίδια μέρα ο βασιλιάς έδωσε διαταγή στους φουρναραίους του παλατιού να ζυμώσουν και να του ψήσουν «το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου!». Έπεσαν με τα μούτρα στη δουλειά οι ψωμάδες σ' όλο το βασίλειο, ποιος θα κάμει στο βασιλιά το πιο γλυκό ψωμί! Ζύμωσαν με ζάχαρη κι ανθόγαλα κάθε λογής ψωμιά και του τα 'φερναν στο

<sup>17</sup> Θεοδόσης Πυλαρινός, Σοφία Χατζηδημητρίου, Λάμπρος Βαρελάς. «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου»: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ.

παλάτι να τα δοκιμάσει. Μα κανένα απ' όλα εκείνα τα ψωμιά δεν άνοιγε την όρεξη στο βασιλιά. Ούτε κι ήθελε να τα φάει. Το 'να του μύριζε, τ' άλλο του βρομούσε. Ώσπου μια μέρα, έξω φρενών ο βασιλιάς, έστειλε ανθρώπους του να πάνε να βρουν το γέροντα και να τον ξαναφέρουνε μπροστά του. Έτσι λοιπόν κι έγινε.

«Θα σε κρεμάσω, που με ξεγέλασες!», του φώναξε ο βασιλιάς μόλις τον είδε. «Γιατί, βασιλιά μου;», τον ρώτησε ο γέροντας. «Γιατί το γλυκό ψωμί, που είπες να μου φτιάξουνε να φάω, δε μου έκαμε τίποτα!» «Μπα;», έκαμε ο γέροντας. «Φαίνεται πως το ψωμί που σου ζύμωσαν, δεν ήταν τόσο γλυκό όσο έπρεπε!» Ο βασιλιάς ήταν πάλι έτοιμος ν' αγριέψει, μα είδε το γέρο που κάτι συλλογιζότανε, και περίμενε.

«Άκουσε, βασιλιά μου», του λέει ο γέροντας ύστερ' από λίγο. «Αν θέλεις να δοκιμάσεις στ' αληθινά το ψωμί που θα σε γιατρέψει, πρέπει να 'ρθεις μαζί μου για τρεις μέρες μονάχα και να κάνεις ό,τι σου λέω. Αν δε γίνεις καλά, είσαι ελεύτερος να μου πάρεις το κεφάλι!»

Κι ο βασιλιάς, παιδί μου, θέλοντας και μη, δέχτηκε να πάει μαζί με τον παράξενο γέροντα, εκεί που του 'λεγε. Φόρεσε κι αυτός φτωχικά ρούχα, **ποδέθηκε** παλιοπάπουτσα, πήρε κι ένα μπαστούνι στα χέρια του κι έφυγε κρυφά από το παλάτι, μακριά, κι επήγανε στον κάμπο, εκεί που καθόταν ο γέροντας, σε μια καλύβα, μέσα σ' ένα χωράφι σπαρμένο.

Ξημερώνοντας, έδωσε ο γέροντας στο βασιλιά ένα δρεπάνι και του λέει: «Έλα να θερίσουμε!». Έπιασε ο βασιλιάς και θέριζε μες στο **λιοπούρι ολάκερη** μέρα. Έκαμε καμιά σαρανταριά δεμάτια στάχυα. Ήρθε το βράδυ, πέσανε ξεροί να κοιμηθούνε. Ούτε φαί όλη μέρα, ούτε τίποτα. Έμενε, βλέπεις, κι ο γέροντας νηστικός.

Την άλλη μέρα, πρωί πρωί, ξύπνησε ο γέροντας το βασιλιά και του λέει: «Σήκω τώρα, να πάρουμε όλ' αυτά τα δεμάτια, να τα πάμε στ' αλώνι να τ' αλωνίσουμε!». Κουβάλησε στην πλάτη του ο βασιλιάς **περσότερ'** από τα μισά, κι ύστερα όλη μέρα, γκαπ γκουπ, τα κοπάνιζε με το **δάρτη**, ώσπου κάμανε το στάρι σωρό, τ' **ανεμίσανε** και το βάλανε στο σακί. Κι όλη μέρα την περάσανε **πάλε** έτσι, νηστικοί κι οι δυο τους, μόνο λίγο νερό ήπιανε από τη στέρνα, που ήτανε κοντά στην καλύβα. Πέσανε πάλι κουρασμένοι το βράδυ και κοιμηθήκανε.

Την τρίτη μέρα, το χάραμα, ο γέροντας σήκωσε το βασιλιά: «Ξύπνα», του λέει, «τώρα να πάμε το στάρι μας στο μύλο να τ' αλέσουμε! Πάρ' το εσύ στην πλάτη σου, γιατί εγώ δεν μπορώ, και πάμε εκεί στην κορφή του βουνού, που 'ναι ο μύλος». Τι να κάμει ο βασιλιάς, αφού έτσι ήτανε η **συφωνία**, φορτώνεται το σακί στην πλάτη, και κουρασμένος κι ελεεινός το κουβάλησε στην κορφή. Τώρα αρχίνησε και να πεινάει, μα δεν έλεγε ακόμα τίποτα.

Αλέσανε το στάρι τους, και για να μην τα πολυλογούμε, γυρίσανε κατά το μεσημέρι στην καλύβα, πάλι ο βασιλιάς φορτωμένος τ' αλεύρι. «Έλα τώρα να ζυμώσουμε», του λέει ο γέρος. Ξεχώρισε ως δέκα λίτρες αλεύρι, το 'ριξε στη σκάφη κι έβαλε το βασιλιά να ζυμώνει. Ύστερα τον έστειλε στο λόγγο να κόψει ξύλα, κι αργά κατά το βράδυ βάλανε κι εκάψανε το φούρνο, για να ψήσουνε 3-4 καρβέλια. Ο βασιλιάς τώρα πεινούσε κι επερίμενε πότε να ψηθούν τα ψωμιά, για να φάει! Μα πιο πολύ τα λιμπιζόταν, όταν άρχισε να βγαίνει από το φούρνο η μυρωδιά τους. «Πεινάω πολύ», λέει του γέρου. «Περίμενε και θα φας!», του απάντησε κείνος.

Σε λίγο βγήκανε τα καρβέλια, αχνιστά και ροδοψημένα. Σαν πεινασμένος λύκος τότε ο βασιλιάς άρπαξε το καρβέλι, το έκοψε με τα χέρια του κι άρχισε να τρώει. Μα με την πρώτη μπουκιά που κατάπιε, το πρόσωπό του έγινε κόκκινο από χαρά και φώναξε: «Μάλιστα! Αυτό είναι το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου! Κι όμως ούτε μια κουταλιά ζάχαρη δεν έριξα στο ζυμάρι του!». Τότε ο γέροντας χαμογέλασε και του είπε: «Βασιλιά μου, πρέπει να ξέρεις πως η ζάχαρη του ψωμιού σου ήταν ο ιδρώτας που έχυσες για να το φτιάξεις. Τώρα είσ' ελεύτερος να ξαναπάς στο παλάτι σου. Κοίτα μονάχα να δουλεύεις αποδώ κι εμπρός, και θα δεις πως η όρεξη δε θα σου λείψει».

Ο βασιλιάς ακολούθησε την **ορμήνια** του γέροντα, κι όταν γύρισε στο παλάτι του, δούλευε κάθε μέρα για το λαό του, εκατέβαινε και στον κήπο του γι' άλλες δουλειές, κι από τότε γιατρεύτηκε από την ανορεξιά κι έτρωε καλά, που μακάρι να τρώαμε κι εμείς έτσι!



**\*έρεβε (ρέβω)**: αδυνάτιζε **\*λιμπιζόταν**: λαχταρούσε **\*ποδέθηκε**: φόρεσε τα παπούτσια του **\*λιοπύρι**: καύσωνας **\*ολάκερη**: ολόκληρη **\*περσότερ'**: περισσότερα **\*δάρτης**: ξύλο με το οποίο χτυπούν το στάρι **\*ανεμίσανε** [το στάρι]: διαδικασία με την οποία καθαρίζεται το στάρι από τα άχρηστα μέρη **\*πάλε**: πάλι

Προτεινομένη επίσκεψη: Λαογραφικό Μουσείο Βαρνάβα, «κεντημένα» ψωμιά – Ανατολική Αττική.

## Ερωτήσεις

1 Απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις, θα έχετε αποδώσει περιληπτικά το περιεχόμενο του παραμυθιού:

- Ποιο πρόβλημα έχει ο ήρωας;
- Ποιες λύσεις δοκιμάζει αρχικά;
- Ποιος έρχεται ως βοηθός του και τι τον συμβουλεύει;
- Ακολουθεί τη συμβουλή-δοκιμασία και πώς;
- Ποιο αποτέλεσμα είχε η δοκιμασία για τον ήρωα ως προς το αρχικό του πρόβλημα;

Περιγράψτε τους δύο ανθρώπινους χαρακτήρες του παραμυθιού, το βασιλιά και το γέροντα. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές εντοπίζετε;

## Διαθεματικές εργασίες

1. Με αφορμή το παραμύθι, ερευνήστε τα στάδια από τα οποία περνάει το ψωμί μέχρι να φτάσει στο τραπέζι μας. Αν ζείτε σε αγροτική περιοχή, επισκεφθείτε χώρους όπου καλλιεργείται, συγκεντρώνεται και αλέθεται το στάρι. Αν μένετε σε πόλη, ρωτήστε σε φούρνους να πληροφορηθείτε πώς ζυμώνεται και ψήνεται το ψωμί. Τέλος, οργανώστε σχολική εκδήλωση αφιερωμένη σε αυτό το βασικό είδος της ελληνικής διατροφής και παρουσιάστε το υλικό που θα έχετε συγκεντρώσει.

## Ο παππούς και το εγγονάκι

*Στο μικρό αυτό αφήγημα ο μεγάλος Ρώσος στοχαστής και συγγραφέας Λέων Τολστόι σκιαγραφεί με λιτότητα το θέμα της συμβίωσης του γέροντα γονιού με την οικογένεια του παιδιού του. Η στοιχειώδης πλοκή οδηγεί στη λύση-μήνυμα που είναι η αγάπη και η κατανόηση προς τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας.*

### Ερωτήσεις

1. Απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις, θα έχετε αποδώσει περιληπτικά το περιεχόμενο του παραμυθιού:
  - α. Ποιο πρόβλημα έχει ο ήρωας;
  - β. Ποιες λύσεις δοκιμάζει αρχικά;
  - γ. Ποιος έρχεται ως βοηθός του και τι τον συμβουλεύει;
  - δ. Ακολουθεί τη συμβουλή-δοκιμασία και πώς;
  - ε. Ποιο αποτέλεσμα είχε η δοκιμασία για τον ήρωα ως προς το αρχικό του πρόβλημα;
2. Περιγράψτε τους δύο ανθρώπινους χαρακτήρες του παραμυθιού, το βασιλιά και το γέροντα. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές εντοπίζετε;

### Διαθεματικές εργασίες

1. Με αφορμή το παραμύθι, ερευνήστε τα στάδια από τα οποία περνάει το ψωμί μέχρι να φτάσει στο τραπέζι μας. Αν ζείτε σε αγροτική περιοχή, επισκεφθείτε χώρους όπου καλλιεργείται, συγκεντρώνεται και αλέθεται το σάρι. Αν μένετε σε πόλη, ρωτήστε σε φούρνους να πληροφορηθείτε πώς ζυμώνεται και ψήνεται το ψωμί. Τέλος, οργανώστε σχολική εκδήλωση αφιερωμένη σε αυτό το βασικό είδος της ελληνικής διατροφής και παρουσιάστε το υλικό που θα έχετε συγκεντρώσει.
2. Ένα από τα πιο συνηθισμένα μοτίβα (θέματα) των λαϊκών παραμυθιών είναι οι δοκιμασίες που περνά ο ήρωας μέχρι την ικανοποίηση ή τη δικαίωσή του. Ανάλογους άθλους επιχειρούν και οι ήρωες της μυθολογίας μας, όπως ο Ηρακλής, ο Ιάσων κ.ά. Βρείτε και παρουσιάστε στην τάξη σας ανάλογους μύθους.

Ο παππούς είχε γεράσει πολύ. Τα πόδια του δεν τον πήγαιναν, τα μάτια του δεν έβλεπαν, τ' αυτιά του δεν άκουγαν. Δόντια δεν είχε. Κι όταν έτρωγε, του χυνόταν το φαγητό. Ο γιος του και η νύφη του δεν τον έβαζαν πια μαζί τους στο τραπέζι, αλλά του 'διναν να φάει πάνω στη μεγάλη χτιστή χωριάτικη **θερμάστρα** όπου πλάγιαζε.

Ι. Μπιλίμπιν, από την εικονογράφηση του ρωσικού λαϊκού παραμυθιού *Το φτερό του σταυραϊτού*

Κάποτε που του βάλανε να φάει στο πήλινο πιάτο, του ξέφυγε από τα χέρια, έπεσε κι έσπασε. Η νύφη του άρχισε τότε να τον μαλώνει πως όλα τα χαλάει στο σπίτι και σπάει τα πιάτα. Τέλος του είπε πως αποδώ και πέρα θα του 'διναν να τρώει στην ξύλινη γαβάθα. Ο παππούς αναστέναξε μόνο και δεν είπε τίποτα.

Μια μέρα ο άντρας με τη γυναίκα του παρακολουθούσαν που ο γιος τους μαστόρευε κάτι σκαλίζοντας ένα μικρό κούτσουρο. Ο πατέρας λοιπόν τον ρώτησε:

«Τι φτιάχνεις εκεί, Μίσα;».

Κι ο Μίσα απαντά:

«Φτιάχνω μια μεγάλη γαβάθα, πατερούλη. Όταν εσύ κι η μάνα μου γεράσετε, θα σας ταΐζω σ' αυτήν τη γαβάθα».

Ο άντρας κι η γυναίκα του κοιτάχτηκαν και δάκρυσαν. Νιώσανε ντροπή που είχαν προσβάλει τον παππού. Κι από τότε τον βάλανε να τρώει μαζί τους στο τραπέζι και τον πρόσεχαν όπως πρέπει.

Λ. Τολστόι, *Διηγήματα, μύθοι και παραμύθια*, μτφ. Π. Ανταίος, Ωκεανίδα, Λέων Τολστόι, «Ο παππούς και το εγγονάκι»

**\*Θερμάστρα:** στη Ρωσία οι άνθρωποι κάθονταν και κοιμόνταν σε μεγάλες κτιστές θερμάστρες-τζάκια.

## Ερωτήσεις

1. Πώς φέρονται οι γονείς του Μίσα στο γέρο παππού του και πώς αντιδρά εκείνος;
2. Ποιο γεγονός έκανε τους γονείς του Μίσα να αλλάξουν τη στάση τους απέναντι στον παππού και πώς εξηγείτε αυτή την αλλαγή;
3. Στο διήγημα παρουσιάζεται ο κύκλος της ανθρώπινης ζωής μέσα από τις τρεις ηλικιακές φάσεις της. Ποια χαρακτηριστικά κάθε φάσης διακρίνετε;
4. «Ο παππούς και το εγγονάκι» έχει ορισμένα χαρακτηριστικά λαϊκού παραμυθιού. Μπορείτε να τα επισημάνετε;

## Στην Παναγία τη Σαλονικιά<sup>19</sup>

Το ποίημα γράφτηκε στα τελευταία χρόνια της ζωής του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη και αναφέρεται σε μια εκκλησία της Σκιάθου. Βρισκόταν για πολλές δεκαετίες στο αρχείο του φίλου του Κώστα Φαλτάιτς και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά από το Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλο το 1983. Διαπνέεται από θρησκευτική γαλήνη και ηρεμία.



Π. Σταμάτη Σκλήρη, «Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης»,  
1997 (ακρυλικό σε παλιό πλαστήρι).

Στο κέντρον της επάνω πόλεως  
με το καμπαναριό της, που είν' ένα στολίδι  
του λιμένος και της προσόψεως,  
στέκει ο ναός της Παναγίας.

Ωραίος ο ναός, το τέμπλο ωραίο,  
ωραία τα λαμπρά τα εικονίσματα,  
ωραίες κι οι **νορίτισσες** που εκκλησιάζονται,  
όλα ωραία.

Στολισμένο το τέμπλο με **χρυσές ποδιές**,  
στολισμένος ο **χορός** και τα στασίδια με  
μυρτιές και δάφνες,  
στολισμένες κι οι κόρες που πηγαίνουν  
να εκκλησιασθούν στην Παναγία.

Αριστερά στο τέμπλο στέκεται  
η εικόνα σου η μεγάλη θεόρατη  
όλη ασημένα όλη, Παναγία μου,  
με τ' ασημοκάντηλά της.

Απάνω στην εικόν' αφιερώματα  
κρέμονται, караβάκια, **γολετίτσες**,  
καϊκια, βάρκες, **μπάρκα τριοκάταρτα**,  
όλ' αφιερώματα των πλοιάρχων.

<sup>19</sup> Θεοδόσης Πυλαρινός, Σοφία Χατζηδημητρίου, Λάμπρος Βαρελάς. «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου»: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ.



Κι οι καπεταναίοι οι παλαιοί  
καθένας έχει στο ναό βαλμένο  
από ένα λίθο· και καθένας έχει  
ένα στασίδι γύρω γύρω στο **δεσποτικό**  
και γύρω γύρω στο **παγκάρι** όλοι τους.

Τάζουν στην Παναγία και τους δίνει  
καλά ταξίδια, **γαληνιάζ'** η θάλασσα  
όταν στο πέλαγο την επικαλεσθούν  
την Παναγία την Σαλονικιά.

**Άμποτε** να 'σαι βοηθός, Παρθένα μου,  
κι **εις τους χειμαζομένους** εις του βίου  
τα βάσανα και τας ανάγκας, άμποτε  
να είσαι βοηθός και σωτηρία.

Α. Παπαδιαμάντης, *Άπαντα*, τόμ. 5, Δόμος,  
Δημήτρης Κοντός, *Πόδια*, από τη σειρά *Λατρευτικά*

\***νορίτισσες**: ενορίτισσες

\***χρυσές ποδιές**: χρυσοκέντητα διακοσμητικά υφάσματα,  
που σαν ποδιά τοποθετούνται στη βάση των εικόνων του  
τέμπλου

\***χορός**: το μέρος των ψαλτών

\***γολετίτσες**: μικρά σκάφη

\***μπάρκα τριοκατάρτα**: ιστιοφόρα πλοία με τρία  
κατάρτια

\***δεσποτικό**: στο θρόνο του αρχιερέα, στο δεξιό μέρος της  
εκκλησίας

\***παγκάρι**: το ξύλινο έπιπλο με τα κεριά κοντά στην είσοδο  
της εκκλησίας

\***γαληνιάζ'** (**γαληνιάζει**): ηρεμεί

\***άμποτε**: μακάρι

\***εις τους χειμαζομένους**: στους ταλαιπωρημένους

## Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

### Ερωτήσεις

1. Ποια εξήγηση δίνετε στο γεγονός ότι μια εκκλησία στη Σκιάθο είναι αφιερωμένη στην «Παναγία τη Σαλονικιά»; Γνωρίζετε άλλα επίθετα της Παναγίας, που να δηλώνουν τόπο ή κάτι άλλο;

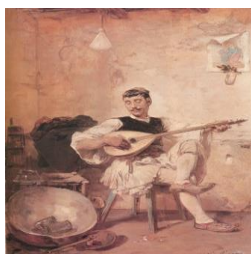
### Διαθεματικές εργασίες

1. Συγκεντρώστε στοιχεία σχετικά με την αγιογράφιση των εκκλησιών. Μπορείτε να στηριχτείτε στις γνώσεις σας από το μάθημα των Θρησκευτικών ή να παρατηρήσετε την εκκλησία της ενορίας σας ή, ακόμα, να ζητήσετε βοήθεια από ανθρώπους της εκκλησίας (π.χ. ιερείς).

2. Σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν στο ποίημα, προσπαθήστε να φανταστείτε και να ζωγραφίσετε από την εκκλησία της Παναγίας της Σαλονικιάς είτε την εξωτερική όψη είτε ένα τμήμα από την εσωτερική της διακόσμηση που σας έκανε εντύπωση.

### Ο φτωχός και τα γρόσια<sup>20</sup>

Το σύντομο διδακτικό παραμύθι που ακολουθεί προέρχεται από την περιοχή της Νάξου και πρωτοδημοσιεύτηκε το 1874. Η ιστορία που είναι γνωστή και στους μύθους του Γάλλου συγγραφέα Λαφονταίν, είχε μεγάλη διάδοση στον ελληνικό χώρο και έδωσε την έμπνευση στο θεατρικό συγγραφέα Δημήτρη Κόκκο να γράψει το κωμειδύλλιο *Η λύρα του Γερονικόλα* (1891), που παίχτηκε σε αθηναϊκά θέατρα στα τέλη του 19<sup>ου</sup> και στις αρχές του 20<sup>ου</sup> αιώνα.



Νικηφόρος Λύτρας, *Ο γαλατάς*

Ήταν ένας φτωχός με πολλά παιδιά και δούλευαν με τη γυναίκα του όλη μέρα. Κάθε βράδυ που ήταν κουρασμένοι, ήθελαν να φάνε το ψωμάκι τους ήσυχα κι αγαπημένα, κι έπειτα να πιάσει ο πατέρας τη λύρα του να χορεύουν τα παιδιά και να περνούν ζωή αγγελική.

Δίπλα κάθονταν ένας πλούσιος, και σαν άκουε κάθε βράδυ τα γέλια και τις χαρές του φτωχού, παραξενεύονταν: «πώς εγώ **μαθές** να μην είμαι ευχαριστημένος κι αναπαμμένος σαν αυτόν, όλη μέρα **αξίνη** και το βράδυ γλέντι». Λέει: «να του δώσω θέλω **γρόσια**, να δω τι θα κάνει».

Πάει βρίσκει το φτωχό, του λέει:

— Επειδή σε ξέρω τίμιο άνθρωπο, να, σου δίνω χίλια γρόσια ν' ανοίξεις **πραμάτεια**, ό,τι θες, κι αν πλουτίσεις, μου τα δίνεις, ειδεμή σου τα χαρίζω.

Όλη μέρα πια ο φτωχός, εσυλλογιόνταν τι να κάνει τόσα γρόσια. Τα φέρνει από δω, τα φέρνει από κει: «ν' ανοίξωπραματευτάδικο; να τα βάλω στον τόκο; να πάρω αμπελοχώραφα;».

Έρχεται το βράδυ, ούτε λύρα να πιάσει, μιλιά **τσιχ** δεν έκαναν τα παιδιά του. Να γελάσουν, τα μάλωνε· όλη νύχτα δεν έκλεισε μάτι απ' τη **συλλογή**. Την άλλη μέρα ούτε σε μεροκάματα να πάει, ούτε πουθενά έξω από τη συλλογή. Τον ερωτά η γυναίκα του τι έχει; να τον κάνει να γελάσει· αυτός την εμάλωσε, να τον αφήσει ήσυχο.

Ο πλούσιος, περνά μια βραδιά, περνά άλλη, περνούν τρεις, ούτε λύρα πια άκουε ούτε γέλια, ούτε χορό των παιδιών.

<sup>20</sup> **Θεοδόσης Πυλαρινός, Σοφία Χατζηδημητρίου, Λάμπρος Βαρελάς.** «*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου*»: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ.

Το πρωί βλέπει το φτωχό κι έρχεται:

— Να, χριστιανέ, τα γρόσια σου, κι ούτε αυτά θέλω ούτε τη σκοτούρα τους.

Από τότε, πάλι χαρούμενος στο σπίτι του, ο φτωχός έπαιζε τη λύρα, χόρευαν τα παιδιά του, σαν και πρώτα, και το άλλο πρωί στη δουλειά.

*Ελληνικά παραμύθια, εκλογή Γ.Α. Μέγας, Βιβλιοπωλείον της Εστίας*

\***μαθές**: βέβαια, πράγματι \***αξίνη**: τσάπα, εργαλείο για σκάψιμο \***γρόσια**: χρήματα \***πραμάτεια**: εμπορικό κατάστημα \***τσιχ**: κιχ \***συλλογή**: σκέψη, προβληματισμός, έγνοια

## Ερωτήσεις

1. Γιατί ο φτωχός του παραμυθιού είναι ευτυχισμένος όσο δεν έχει χρήματα και γιατί γίνεται δυστυχής όταν του τα χαρίζουν;
2. Πώς άλλαξε η ψυχολογία του ήρωα, όταν του έδωσε τα γρόσια ο πλούσιος;
3. Δώστε με μια φράση το μήνυμα που βγαίνει από την ιστορία.

## Διαθεματική εργασία

Αναζητήστε παραμύθια στα οποία θριαμβεύει ο φτωχός απέναντι στον πλούσιο και παρουσιάστε τα στην τάξη.

## ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

### Χρήσιμες ιστοσελίδες και Παιχνίδια

- Ψηφιακό Σχολείο, <http://www.minedu.gov.gr/>
- Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία, <http://ebooks.edu.gr/new/classcourseshtml.php?classcode=DSGYM-A>
- <http://photodentro.edu.gr/video/>

Το 'Φωτόδεντρο/Εκπαιδευτικά Βίντεο' είναι το Πανελλήνιο Αποθετήριο Εκπαιδευτικών Βίντεο για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Σχεδιάστηκε και υλοποιείται από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ, στο πλαίσιο του έργου «Ψηφιακό Σχολείο», με σκοπό να φιλοξενήσει συλλογές εκπαιδευτικών βίντεο μικρής διάρκειας που μπορούν να αξιοποιηθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Είναι ανοιχτό σε όλους, μαθητές, δασκάλους, γονείς αλλά και κάθε ενδιαφερόμενο. Αποτελεί δε ένα αποθετήριο εκπαιδευτικού υλικού της ομάδας «Φωτόδεντρο».

Το 'Φωτόδεντρο / Εκπαιδευτικά Βίντεο' περιλαμβάνει μικρής διάρκειας βίντεο (έως 10 λεπτά), που:

- Εξυπηρετούν εκπαιδευτικούς στόχους Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (curriculum related).
- Είναι κατάλληλα για αξιοποίηση μέσα στη σχολική τάξη (in-class use).
- Μπορούν να ενταχθούν μέσα σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την υποστήριξη της διδασκαλίας και της μάθησης (core-concept).

- <http://paleochori-lesvos.blogspot.gr/> Βουνάτσου Μυρσίνη, Φιλολόγος

Φιλολογικά μαθήματα Γυμνασίου (Ομήρου «Οδύσσεια», Αρχαία Ελληνική Γλώσσα, Νεοελληνική Γλώσσα, Νεοελληνική Λογοτεχνία, Αρχαία Ιστορία, Παραμύθια, Τρόπος Μελέτης κ.ά.)

- [www.happywriters.net](http://www.happywriters.net) - Ζούρας Παντελής - Μαστρομχαλάκη Αγγελική

Αγάπη για το παιδί και το βιβλίο

- [www.akrasakis.blogspot.gr](http://www.akrasakis.blogspot.gr) – Κρασάκης Αντώνιος – Παιδικά χαμόγελα

### ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

**I. On Mental Health:** Διαδραστικό και ψυχαγωγικό επιτραπέζιο παιχνίδι για την Ψυχική Υγεία play & learn - «Αθηνά», μη κερδοσκοπική εταιρία ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης και ψυχοθεραπείας. Δημιουργήθηκε στα πλαίσια ευρωπαϊκού προγράμματος «Νέα γενιά σε δράση». \* **II.** Επιτραπέζιο παιχνίδι: «**Η εξερεύνηση των συναισθημάτων**».

Επιτραπέζιο παιχνίδι (**EQ Games**), που βοηθάει στην ανίχνευση και διαχείριση των αρνητικών συναισθημάτων, όσο και στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων.

**III.** Επιτραπέζιο παιχνίδι «**The art of pantomime**» (nilco).



## ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Κατάλληλη προετοιμασία για τις διάφορες αλλαγές σημαίνει ότι: γνωρίζουμε και κατανοούμε όσα συμβαίνουν γύρω μας αλλά και μέσα μας. Το παρόν υλικό ως προσπαθήσουμε να το αξιοποιήσουμε, να το εμπλουτίσουμε και να το προσαρμόσουμε ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών και μαθητριών και τους στόχους μας. Η ενδυνάμωση της ταυτότητας των μαθητών, η αξιοποίηση των ομάδων συνεργασίας των μαθητών στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική με τις κατάλληλες δραστηριότητες και η επικοινωνία με τους Γονείς και τους Φορείς (Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.), ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ κ.ά.) μπορούν να συντελέσουν τόσο στη δημιουργικότητα των παιδιών, όσο και στην ευελιξία και την προσαρμοστικότητά τους.

*«...Τίποτα και κανείς δεν παραμένει ίδιος. Η φύση απεχθάνεται τα κενά και τη στασιμότητα. Ένα σταθερό σημείο δείχνει ότι είναι μια στάση ενός ταξιδιού από τον έναν τόπο στον άλλο. Αν σταθείς κάπου για πολύ, το ταξίδι σου θα φθάσει στο τέλος. Μείνε και διασκέδασε, αλλά όμως να ξέρεις ότι σε περιμένουν πολλά και διαφορετικά πράγματα ακόμα. Μπορεί να μην είσαι ικανός να διακόψεις το ταξίδι, αλλά μπορείς να πετάξεις!»*

*Barrie Hopson*

## **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

- **Παπαδόπουλος Σίμος.** «*Παιδαγωγική του θεάτρου – Παιχνίδια γνωριμίας*», 2010.
- **Θεοδοσάκης Δημήτρης.** «*Η Συναισθηματική Νοημοσύνη στο Σύγχρονο Σχολείο*».
- **Πρεκατέ Βικτώρια.** «*Πρόγραμμα Αυτοεκτίμησης για παιδιά, εκπαίδευση αξιών και προετοιμασία για την επαγγελματική ζωή*», Ιατρικές Εκδόσεις ΒΗΤΑ, 2013.
  
- **Julia Cameron.** “*The Artist’s way*”, Pan books, 2007.
- **Dr Mel Levine.** “*The Myth of Laziness*”, Simon & Schuster UK, 2004.
- **Louise Hay.** “*You can heal your life*”, Hey House, 2004.
- **Sanaya Roman.** “*Creating Money*”, HJ Kramer INC., 1998.
- **Marianne Williamson.** “*A return to love*”, Thorsons, 1996.
- **James Garbarino.** “*Children and the dark side of human experience*”, Springer, 2008.

## **ΠΗΓΕΣ**

- **Πυλαρινός Θεοδόσης, Χατζηδημητρίου Σοφία, Βαρελάς Λάμπρος.** «*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου*», Παιδαγωγικό Ινστιτούτου, ΟΕΔΒ, Αθήνα.
- **Μπεζαντάκος Νικόλαος, Παπαθωμάς Αμφιλόχιος, Λουτριανάκη Ευαγγελία, Χαραλαμπάκος Βασίλειος.** «*Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου*», Υπουργείο Παιδείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΟΕΔΒ, Αθήνα, <http://www.minedu.gov.gr>.

# Περιεχόμενα

## Προλεγόμενα

Εξώφυλλο, σχέδιο Σίμου Εύης .....	1
Ποίημα Νικηφόρου Βρεττάκου .....	2
Πρόλογος .....	3
Περιεχόμενο Προγράμματος « <i>Ταξιδιωτική Βαλίτσα</i> » .....	4
Σχολείο – Μαθητής – Κηδεμόνας, Βουνάτσου Μυρσίνη .....	5 - 6

## Διδακτικά παραμύθια

« <i>Μαθαίνω για τον εαυτό μου</i> », Κοτσιαφίτου Αναστασία .....	8 - 17
Παραμύθι « <i>Μετανάστες</i> », Σίμου Εύη .....	18 - 34
Μύθοι Αισώπου διασκευασμένοι σε θεατρικά σκετς, Πρεκατέ Βικτωρία. ....	35 - 36

## Βιοματικές Δραστηριότητες

« <i>Με λένε... και θα ήθελα να γίνω...</i> », Παπαδόπουλος Σίμος .....	37
« <i>Κάνε ό,τι κάνω</i> », Παπαδόπουλος Σίμος .....	38
Αξιοποίηση της αποτυχίας – Σχέδιο Ζωής, Κοτσιαφίτου Αναστασία .....	39 - 43

## Επισκέψεις σε Γυμνάσιο

Συνέντευξη – Ερωτηματολόγιο – Δράσεις, Κοτσιαφίτου Αναστασία .....	44 - 45
Ετοιμάζομαι για το Γυμνάσιο, Κοτσιαφίτου Αναστασία .....	46 - 47
Εμπειρία από την πράξη, Γαϊτανάρου Μαγδαληνή, Κρασάκης Αντώνης, Μαστρομιχαλάκη Αγγελική, Μορφόπουλος Δημήτρης .....	48 - 50
Τύποι Σχολείων μετά το Δημοτικό .....	51
Γυμνάσια αρμοδιότητας ΚΕΣΥΠ Πατησίων .....	52

## Πρόσθετο Υλικό για ευαισθητοποίηση

Κάρτες με αρχαία ρητά .....	53 - 58
Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας .....	59 - 69
Χρήσιμες Ιστοσελίδες – Προτεινόμενα παιχνίδια .....	70

Αντί επιλόγου .....	71
---------------------	----

Βιβλιογραφία – Πηγές .....	72
----------------------------	----

Περιεχόμενα .....	73
-------------------	----

Οπισθόφυλλο .....	74
-------------------	----

Εικονογράφηση εξωφύλλου και παραμυθιών «*Ο Γέρος ξυλοκόπος και το λιοντάρι*» και «*Μετανάστες*»: Σίμου Εύη

# **ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ ΒΑΛΙΤΣΑ»**



**ISBN: 978-960-93-7209-1**